

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Výchova adolescenta z pohledu rodičů

Vypracovala: Petra Čížková

Vedoucí práce: PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citovaných zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s ustanoveními zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledků obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 18. března 2019

Petra Čížková

Poděkování

Děkuji tímto své vedoucí práce PhDr. Miluši Vítečkové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, velkorysou pomoc a příjemnou podporu během celého studia a psaní bakalářské práce.

Současně také děkuji svému manželovi a dětem za oporu a pochopení, které mi během studia a psaní bakalářské práce poskytovali a bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Poděkování také patří i rodinám a matkám, které mi poskytly rozhovor.

Abstrakt

Výchova je velkým tématem všech rodičů a určitě každý zná nebo si sám zažil, jak v duchu vychovával cizí děti. Při výchově cizích dětí vždy „víme“, jak se zachovat. Podstatné je, že většinou jinak než sám rodič. Nejlépe se vychovává právě ono „cizí“ dítě. Bakalářská práce *Výchova adolescenta z pohledů rodičů* je zaměřena především na rodiče a jejich pohled na výchovu. V teoretické části je charakterizováno dospívání a posléze i konkrétní charakteristika adolescence. Také nabízí pohled do tajů tzv. úspěšného rodičovství, jak s adolescentem vycházet a být mu nejen dobrým rodičem, ale i kamarádem. Poslední část teorie je zaměřena na komunikaci s adolescenty a na dopad trestání. Praktická část prezentuje výsledky kvalitativního šetření realizovaného metodou rozhovoru. Výzkum byl zaměřen dvěma způsoby. Na rodinu jako celek a pak na jednoho rodiče, matku. Výsledky výzkumného šetření přináší informace, jak která rodina vychovává, a především zpětnou vazbu rodičů. Druhá část podhaluje rozdíly ve výchově klasické a alternativní.

Klíčová slova

Výchova, adolescence, rodiče, rodičovství.

Abstract

The upbringing is a great theme for all parents, which unites them, but also divides them at the same time. Certainly everyone knows the situation or has lived through it, when he himself raised children who are not his own. We usually know better how to behave in upbringing of someone else's children. After all, to bring up the child, who is not mine, is the easiest and the situation is best evaluated from the outside. My bachelor thesis Adolescent upbringing from the perspective of parents is focused mainly on parents and their view on their own upbringing. In the theoretical part is characterized adolescence and there is there also the concrete characteristics of puberty. The theoretical part also offers insight into the secrets of so-called successful parenting, how to get along with an adolescent and how to be not only a good parent but also a friend. The last part of the theory is focused on communication with adolescents and on the result of punishment.

The practical part is processed by qualitative investigation. The research was focused in two ways. It was focused on family as a whole part and then on one of the parent, mother. The results of the research will bring how the different families bring the adolescents up and especially the parents' feedback. The second part of the research reveals differences in classical and alternative upbringing.

Key Words

Upbringing, adolescence, parents, parenthood.

„Možná, že puberta je jeden z nástrojů, jak příroda pečuje o lidský rod, aby nevyhynul. Protože člověk by asi nikdy dobrovolně neopustil to bezpečí vlastní rodiny, kde je o něj postaráno milujícími rodiči a rodiče by asi těžko přenesli přes srdce, že to rozkošné a bezproblémové dítě najednou odchází. Ale pak přijde spásná puberta a z toho rozkošného dítěte se stane nesnesitelný jedinec, který opovrhne svými rodiči, jejich hudbou, jejich oblečením, jejich životním stylem, takže najednou, když praští dveřmi a odejde, rodiče to jakž takž přežijí. Co je zajímavé, že hned venku na toho nesnesitelného jedince čeká jiný nesnesitelný jedinec, ovšem opačného pohlaví, který také před chvílí někde praští dveřmi a ti dva nesnesitelní pocítí k sobě tak neuvěřitelnou náklonnost, že spojí své životy a stanou se z nich ti báječní milující rodiče, od kterých by žádné dítě neodešlo, nebýt puberty. Je to podle mě velmi rozumné, a co příroda dělá, je dobře.“

Marek Eben

Obsah

Obsah	7
Úvod.....	9
1 Teoretická část.....	10
1.1 Období dospívání	10
1.1.1 Fáze dospívání.....	10
1.1.2 Hlavní psychologické charakteristiky období dospívání	12
1.1.3 Emancipace od rodiny v období dospívání	14
1.1.4 Jak k dítěti v období adolescence přistupovat.....	15
1.1.5 Typy výchovy	17
1.2 Úspěšní rodiče v období adolescence	19
1.2.1 Trestání	25
1.2.2 Definice trestu.....	25
1.2.3 Trestat, nebo netrestat?	26
1.2.4 Pocity z trestání.....	28
1.2.5 Co prokázal výzkum	30
1.3 Komunikace mezi adolescentem a rodičem	31
1.4 Rodičovství	33
2 Empirická část.....	35
2.1 Metodologie výzkumného šetření	35
2.2 Výsledky kvalitativního výzkumného šetření	39
2.2.1 Rodina A.....	39
2.2.2 Rodina B.....	43
2.2.3 Rodina C.....	46
2.2.4 Rodina D.....	49
2.2.5 Rodina E	50
2.2.6 Rodina Z	52
2.2.7 Výstup z rozhovorů	55

2.2.8	Výsledky výzkumného šetření internetového rozhovoru.....	57
3	Diskuse.....	60
	Závěr	63
	Seznam zdrojů.....	66
	Seznam tabulek.....	69
	Seznam příloh	70

Úvod

Výchova má pevné kořeny, přestože se v posledních letech mění její podstata. Doposud známe především výchovu tvrdou, která vládne pevnou rukou. Oproti tomuto tvrdšímu způsobu výchovy se zde objevuje i přístup jemnější, který spočívá v naslouchání, v respektování a ve vysvětlování.

Výchova rozdělila rodiče na dva tábory. Jeden říká, že výchova je o vnímání dítěte a že i dítě je individuální bytost, která si zaslouží jemné a vlídné zacházení, stejně jako bychom jednali s člověkem dospělým. Tvrdší přístup výchovy zase velí, že dítě má poslouchat a ne že bude rodič poslouchat dítě. Tyto dva tábory rodičů se často střetávají a odsuzují se navzájem. Oba typy výchovy se mohou prolínat. Nejlepší by tedy bylo najít řešení někde uprostřed. Aby výchova vyhovovala rodiči i dítěti, nebyla pro nikoho utrpením a zoufalstvím.

Teoretická část se věnuje adolescenci a nastiňuje možnosti, jak v adolescenci přistupovat k dítěti a jak dítě chápat. Nabízí také charakteristiku tohoto období, jež je nutná pro větší porozumění výchovných rozhodnutí.

V praktické části se věnuji rozhovorům s rodiči a jejich dětmi. Otázky směřovaly k poznání, jak vychovávali nebo vychovávají dítě v adolescentním věku. Zda svou výchovu považují za správnou nebo by ji chtěli změnit, jen neví jak. Poukazuji i na různé případy, kdy by rodiče svůj výchovný postup změnili a proč. Děti byly dotazovány, jak výchovu svých rodičů vnímají nebo vnímaly. Zda by chtěly být vychovávány jinak, případně jak. Zda se udála nějaká situace, kdy cítily příkoří a nespravedlnost, jak v tu chvíli vnímaly výchovný proces rodičů a jak by ho případně změnily. Dále se v praktické části věnuji rozdílu výchovy klasické od alternativní.

1 Teoretická část

1.1 *Období dospívání*

Období dospívání bývá nelehké jak pro rodiče, tak i pro dítě. Z malého dítěte se stává dospělý jedinec, který chce rozhodovat sám o sobě. Rodiče mu přestávají rozumět a leckdy dochází mezi dítětem a rodičem ke sporům. Rodič z pohledu dítěte zůstává nepochopen. Vymezení hranic probíhá na obou stranách a pro nikoho toto období není klidnou procházkou. Dospívání lze vymezit jako životní úsek, který započíná pohlavním zráním a končí dovršením plné pohlavní zralosti a dokončením tělesného růstu (Langmeier a Krejčířová, 2006). V tomto časovém úseku, kdy probíhá zrání tělesné, se dítě vyvíjí také po psychické stránce.

1.1.1 **Fáze dospívání**

Podle Langmaiera a Krejčířové (2006) rozdělujeme období dospívání takto:

1. Období pubescence – cca od 11 let do 15 let

a) Fáze prepuberty (první pubertální fáze): Začíná prvními známkami pohlavního zrání, především objevením prvních sekundárních pohlavních znaků a rychlým růstem. Končí nástupem měsíčního cyklu u dívek a nočních polucí u chlapců. U většiny dívek tato fáze trvá zhruba od 11 do 13 let, u chlapců probíhá fyzický vývoj se zpožděním asi o 1 - 2 roky.

b) Fáze vlastní puberty (druhá pubertální fáze): Nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. První měsíční cykly u dívek bývají většinou nepravidelné a neprobíhají s ovulací. Pravidelná ovulace (podmíněný sekrecí ICSH) s probíhající menzes a s plným dosažením reprodukční schopnosti nastává zhruba za 1 - 2 roky. Reprodukční schopnost u chlapců je dovršena ještě o něco později, než se dokončí vývoj pohlavních znaků. U chlapců se věkové vymezení posouvá na 13 - 15 let.

2. Období adolescence – cca 15 - 22 let

Až toto období se dá charakterizovat jako plné dosažení reprodukční zralosti. Tělesný růst se dokončuje, dítě je samá ruka, noha a může se zdát neohrabané a do všeho narážející, jelikož se s tímto rychlým růstem nedokáže hned srovnat. Postava dívek a chlapců je znatelně rozlišena. Stoupá zájem o erotické vztahy a mění se vlastní sebepojetí. Období je změnou i ve společnosti, kdy dítě mění kolektiv, ze základní školy přechází na střední školu. Tato skupina dětí se běžně označuje jako teenagers, dorost, mladiství (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Jiný náhled na rozdělení etap adolescence a podrobnosti přibližuje publikace *Adolescence* (Macek, 2003) a publikace *Pubertáci a adolescenti* (Carr-Gregg a Shale, 2010).

Macek (2003) adolescenci, označuje jako dospívání nebo pubertu, která má specifické období v psychickém vývoji člověka. Adolescenci člení do tří etap. Do etapy rané, střední a pozdní. Toto období je považováno jako druhé desetiletí života.

„Pro ukončení adolescence biologická kritéria již takovou váhu nemají - důležitější jsou kritéria psychická (dosažení vlastní autonomie), případně sociologická (role dospělého) a pedagogická (ukončení vzdělávání a získání profesní kvalifikace).“ (Macek, 2003. s. 9) Macek (2003) toto období označuje za období mezi dětstvím a dospělostí.

V knize *Pubertáci a adolescenti* fázi dospívání nazývají Carr-Gregg a Shale (2010) „jízdu“, kdy si jedinec sám sobě pokládá otázky, zda je vůbec normální, kdo vlastně je nebo jaké je jeho místo na světě. Takové otázky se prolínají s postupnými fázemi dospívání. Pro adolescenta mohou být znervózňující, proto je třeba mít s jedincem značnou trpělivost. Čím více jsou rodiče empatictější, na své dítě napojeni a rozumí jednotlivým fázím dospívání, tím více dítěti rozumí a dokážou uspokojit jeho potřeby. Na to, aby dokázali své dítě jemně a důsledně provést dobou adolescence, je dobré, aby rodiče znali fáze vývoje. Když dítě začne do všeho narážet a rodič bude o fázi vědět, že zrovna v tuto dobu dítě prochází větším fyzickým růstem, tzv. samá ruka samá noha, budou jejich reakce, např. při rozbití vázy, umírněnější. Vždy je lepší, když jsou rodiče informovaní, než aby neempaticky vychovávali. Poté může být výchova pro obě strany příjemnější

1.1.2 Hlavní psychologické charakteristiky období dospívání

V publikaci *Vývojová psychologie* se dočteme, že toto období adolescence se označuje za období plné emoční lability. Dochází k vnitřním změnám organismu. Jedince pohání pud spojený s pohlavním dozráváním, s čímž přináší do života dospívajícího nové vnitřní podněty a činí ho přecitlivějším na různé podněty, které přicházejí z okolního prostředí. Projev citových konfliktů bývá zpravidla silný a velmi nápadný. Období adolescence se dá proto označovat za období „bouří a krizí“ (Langmeier a Krejčířová, 2006). Příhoda (1983) období nazývá trefným pojmenováním vulkanismus.

Psychika adolescenta je spíše negativně zaměřena, střídají se různé nálady, impulzivní jednání, nepředvídatelné reakce. Změnou může projít i hodnocení ve škole, kdy se žák zpravidla spíše zhorší. Někteří jedinci se uchylují k záškoláctví. Po fyzické stránce adolescent trpí únavou a upadá do ochablosti až apatičnosti, která se střídá s vysokou aktivností. Sami jedinci mají problém rozumět sobě, natož rodičům nebo okolí. Myslí si, že jsou nepochopeni, a tím kolikrát dochází k jejich uzavřenosti. Stavby úzkosti podporují emoční změny. Někteří jedinci stavům úzkosti nerozumí a stále více se hlouběji zabírají vnitřními boji. Utíkají do svého světa, který je více a více odvádí od reality.

Z psychologického hlediska můžeme období dospívání označit jako sebeuvědomění se, hledání sebe sama, sebeobjevení (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Souhrnně o psychologickém vývoji pojednává Langmeier a Krejčířová (2006) takto: „Zvláštnosti psychiky dospívajícího lze chápat jako více či méně nepodařené úsilí o přizpůsobení na biologické, psychické a sociální podmínky. Podle Kanner (1959) je období dospívání „velký překladatel“, který biologické a sociální i kulturní normy překládá do individuálního jazyka jedince, a tím ho nutí volit základní formy osobní existence. I když období dospívání není náhlým a přesně odděleným úsekem života, ale navazuje ve všem na předcházející fáze a přechází opět plynule do dospělosti, přece jen je úsilí o integraci rolí minulých a do budoucna předjímaných ve vlastní individuální osobnost mnohem intenzivnější. Odtud pak plynou i zásady pro vychovatele, který má na jedné straně vést dospívajícího jedince k postupnému optimálnímu zařazení do společnosti a do světa práce a na druhé straně mu má ponechat plný prostor pro

rozvoj všech jeho osobních předpokladů a sklonů - a tak umožnit naplnění jeho života.“(Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 148) Stejně tak na tento fakt pohlíží i Vágnerová (2012).

Jak už bylo řečeno, změny přicházejí nejen po psychické nebo tělesné stránce, ale také po stránce komunitní. Jedince čeká změna školy, rozhodování o pracovním působišti, ke kterému mu právě zvolená škola pomůže. Buduje se rovněž nový přístup k etice, k seznamování a navazování nových vztahů.

Když se rodiče vrátí v myšlenkách zpátky v minulosti, zjistí, že i jejich dospívání bylo nelehké. Odraz této vzpomínky by mohl dospívajícímu jedinci pomoci především v přístupu rodiče k adolescentovi. Vzpomínka by mohla být i pozitivem pro výchovu, neboť si rodič může uvědomit, že dítě má co dělat samo se sebou. Je proto třeba větší shovívavosti. Carr-Gregg a Shale (2010, s. 10) popisují humorný úryvek, který snad každému rodiči připomene jeho dospívání a vede k uvědomění, že tomu nebylo jinak, citují: „Situace začne být ještě pikantnější, když se rodiče začnou přít o to, jestli určitý rys dítě zdědilo po matce nebo po otci. Rodiče si rádi připisují zásluhy za kladné vlastnosti dětí, ale jen málokdy se hlásí k odpovědnosti za méně žádoucí chování. A právě v tuto chvíli rádi přispěchají prarodiče s vyprávěním historek, na které by dospělí nejraději zapomněli.“

Kognitivní vývoj v období dospívání

Vývoj inteligence se prudce mění, a to zejména v druhé polovině tohoto období. Dalo by se říci, že právě v této druhé polovině dospívání inteligence dosahuje svého maximálního výkonu. Avšak nedá se říci, že je výkon u všech jedinců stejný. V první polovině 20. století práce některých psychologů dokazovaly, že vývoj inteligence, tak jak se dala změřit dle klasického inteligenčního testu, dosahuje vrcholu kolem šestnáctého roku života (Štrobachová, 2014). Pro tyto skutečnosti byly podkladem výsledky studií, které se zakládaly na průřezových tématech. Některé studie dokazují, že inteligence prochází svou změnou ještě v dalších letech života jedince. Nekončí tedy v šestnáctém roce života, kdy by inteligence měla dosáhnout svého vrcholu, ale i nadále se jedinec může vzdělávat, inteligence stoupá a jedinec v dospělosti tudíž nemusí být nutně inteligenčně tam, kde v šestnácti letech. *Vývojová psychologie* Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 149) hovoří takto: „Jiné pozdější práce však

naznačovaly, že vzestup pokračuje ještě v období adolescence a popřípadě i v časně dospělosti. Výsledky studií však byly ve své platnosti omezeny tím, že šlo o studie příčné, kde nemohly být vyloučeny chyby, vznikající historickými změnami.“ Zmiňují především podélné studie Bayleyho (1955, in Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 149): „Podélné studie prokazují s větší určitostí, že vývoj inteligence pokračuje po celou dobu dospívání a že ani na začátku dospělosti není ještě dosaženo vrcholu. Zvláště u těch jedinců, kteří pracují v intelektově náročných povoláních.“ Emoční vývoj pro dospívajícího jedince je důležitým krokem. Jedinec se záměrně osamostatňuje. Toto osamostatnění je podstatné pro nově rozvíjející vztahy a pro budoucí převzetí základních rodičovských a manželských rolí.

Čížková (2003, s. 114) o kognitivním vývoji adolescence hovoří takto: „V kognitivním vývoji převládá kritický realizmus který se projevuje přezkoumáváním získaných poznatků, ale již na vyšší úrovni, než bylo patrné u puberty.“ Dále se o kognitivním vývoji dočteme v mnoha publikacích a většinou tuto část v adolescenci autoři popisují podobně. Například Novotná a kol. (2012, s. 57) vystihuje takto: „Přestože se jedná o klidné a harmonické období života, objevují se některé psychopatologické symptomy. U adolescentů se vyskytují neurotické projevy, obsedantní a hysterické poruchy.“ Vágnerová (2012) také hovoří, že tyto problémy vrcholí kolem patnáctého roku života.

1.1.3 Emancipace od rodiny v období dospívání

Rodina je pro jedince základní citovou oporou. Poskytuje bezpečí, útočiště, výchovu, vzdělání a jiné faktory potřebné pro správný vývoj. Když dítě dospívá, rodič si uvědomuje, že se nachází ve fázi postupné nepotřebnosti. Dítě si hledá různé cesty a způsoby, jak se od rodiny osamostatnit, kdežto někteří rodiče se snaží o opak, aby si dítě více připoutali. Rodičem, který brání dítěti v osamostatnění, je zpravidla matka. Ze strany dítěte v takovém případě začínají problémy ve výchově. Dítě rodiče vidí kriticky, stydí se za citové projevy svých rodičů, revoltuje proti nim. Postup může probíhat krok za krokem s náhlými výbuchy hněvu. Dospívající sám nerozumí svému jednání a reakci si vykládá na základě chování rodičů. Langmeier a Krejčířová o tomto vývoji pojednávají takto: „Každé dítě si hledá svůj zvláštní způsob, jak postupně dosáhnout potřebné samostatnosti, aniž by ztrácelo pozitivní vztah ke svým rodičům. Tam, kde se

dospívajícímu nepodaří uvolnit se z přílišné závislosti na rodičích a přemístit částečně své vazby na vrstevníky, může docházet k různým obtížím, které si okolí potom nedovede vysvětlit. Může lásku proti rodičům obrátit v nepochopitelnou nenávist, úctu v pohrdání.“ (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 153) Toto období začíná být pro rodiče a dítě obtížné. Dochází k větším střetům a konflikty nabourávají nejenom citové vazby, ale i výchovu.

1.1.4 Jak k dítěti v období adolescence přistupovat

Křehké období dospívání si zaslouží více pozornosti. Většina rodičů toto období považuje za těžké, protože si se svým dítětem nerozumí a mají pocit, že ho musí vychovávat pevnou rukou. Ve většině rodin je adolescence plná křiku a zákazů. V málokteré rodině se najde vzájemné pochopení. Rodič své dítě miluje, ale v tomto období spíše převládá hněv a strach. Dítě naopak považuje rodiče za hloupého a zbytečného. V knize *Pubertáci a adolescenti* (Carr-Gregg a Shale, 2010) se dočteme, že přístup k tomuto období může být i jiný. Nejdříve je potřeba začít u sebe, u rodiče. Být k dítěti vnímavý, chápat ho, respektovat, nepodmíněně podporovat, důvěřovat, naslouchat, nabídnout přátelství, usmívat se spolu, udržovat vzájemný vztah. I po pozitivním přístupu může od dítěte přijít negativismus. I tak by rodiče neměli přejít na stejnou vlnu jako dítě, ale naopak si dál držet svůj pozitivní přístup k dítěti, které období adolescence neprožívá zřejmě lehce. Existují samozřejmě extrémní (drogy, alkohol), kdy dítě sejde ze správné cesty a připojí se k lidem, kteří ho svedou ke špatnosti. Pak se těžko rodiči radí, aby si držel svůj kladný postoj k věci. Naopak je na místě zaujmout pevný postoj a ukázat autoritu trochu jinak. Riskantní chování, které již nelze přehlížet, se může objevit v jakékoli rodině, i v té, kde rodiče k dítěti přistupovali s respektem a pochopením. Carr-Gregg a Shale (2010, s. 48) uvádějí: „Velké nebezpečí skrývá čichání různých chemických sloučenin používaných v domácnosti. Rodiče by měli s dětmi otevřeně hovořit o závažných zdravotních důsledcích takového jednání. Mnozí mladí lidé si ani neuvědomují potenciální nebezpečí. Měli byste vědět, kde se Vaše děti pohybují a zda jsou šťastné nebo nešťastné. Mladí lidé, kteří vědí, že je rodina miluje a že jsou pro ni důležití, mají menší sklony k nebezpečnému chování.“ Období adolescence nabízí riskantní chování i z pohledu kladného a to, jak dále uvádějí (Carr-Gregg a Shale, 2010, s. 48), že: „Většina dospívající mládeže se čas od času chová

riskantně. Takové činnosti jsou normální a nezbytnou součástí dospívání. Testování okolního světa pomáhá mladým lidem definovat a rozvíjet jejich identitu a podtrhuje jejich oddělení od rodičů. Riskování nemusí být vždy špatné. Některé podoby mírného riskování mají dokonce nespornou hodnotu: sportování, diskutování, dobrovolná práce, hudba nebo tvůrčí činnost. To všechno může mít příznivý dopad nejen na hledání identity, ale pomáhá také zvyšovat sebevědomí. Adolescent se tak navíc může pozvolna zbavovat citové závislosti na dospělých, kteří mu přitom pomáhají budovat smysluplné vztahy s vrstevníky. Mladí experimentují s novými zážitky. Rodiče přitom musí být trpěliví a nabídnout dětem podporu.“

Jak přistupovat k dítěti v adolescenci popisuje i Stenson (2017, s. 86–87): „Aby vychovatelé šli sami do sebe. Aby si vzpomněli na dobu své puberty a svého dospívání. Vzpomínky jistě mají dosti živé – tato doba se moc nezapomíná. Aby si vzpomněli, co je otravovalo, co je ponižovalo, a aby si z toho vzali ponaučení. A aby si také připomněli, co jim pomohlo různá nebezpečí překonat – a jakým nebezpečím naopak nedokázali uniknout a co prostě dělali špatně.“ Stenson (2017) svým doporučením říká, že když na toto téma budou s dítětem vést upřímný rozhovor a svěří se se svými prohřešky, přiblíží se k dítěti mnohem více, než když ho budou mravně kárat.

1.1.5 Typy výchovy

Výchova má několik charakteristik a dělíme ji na tři typy. Nazývají se autoritativní výchova, demokratická, liberální (volná). (Peterková, 2014).

Autoritativní výchova

Charakterizuje ji pevné vedení, příkazy a zákazy, výchova je hlavně o trestu a odměnách, nerespektuje se diskuze, rodiče se nezajímají o pocity dítěte, dítě musí poslouchat.

Důsledek této výchovy je agresivita dítěte, málo iniciativy ze strany dítěte, dítě se snaží také někoho řídit, trestat, dítě se podřizuje.

Demokratická výchova

Rodiče uplatňující demokratickou výchovu mají s dětmi dohodnutá pravidla, domlouvají se s dítětem, děti a rodiče se vzájemně respektují, jejich vztah je budován na vědomé zodpovědnosti.

Liberální (volná) výchova

Jedná se o výchovu, kdy rodiče dítě zanedbávají a nechávají ho žít, rodiče se o dítě nijak nestarají a nevychovávají. Často volnou (nebo liberální?) výchovu používají rodiče z přesvědčení, že jednají správně, protože dítě se rodí jako samostatná svébytná bytost, která není ničím ohraničená a nemá být nikým vedena.

Důsledkem jsou netolerantní a egocentrické modely chování dětí v pozdějším věku.

Tab. č. 1: Typy výchovy

<p>Zanedbávající výchova</p> <p>výchovné postupy</p> <ul style="list-style-type: none"> - nezájemnost, lhostejnost, zanedbávání <p>výsledek u dítěte</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmítání sociálních pravidel, vzpurnost, agresivita 	<p>Demokratická výchova - ideální</p> <p>výchovné postupy</p> <ul style="list-style-type: none"> - svoboda, demokratičnost, mírné zdůvodněné tresty, podpora vědomí sounáležitosti s rodinou a podíl na rozhodování <p>výsledek u dítěte</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktivita, nezávislost, tvořivost, otevřenost, asertivita, dobré fungování ve společnosti, emoční vyrovnanost, cílevědomost, zdravé sebevědomí
<p>Autoritářská výchova</p> <p>výchovné postupy</p> <ul style="list-style-type: none"> - vyžadování, autoritářství, diktátorství, tvrdé tresty, přísná disciplína <p>výsledek u dítěte</p> <ul style="list-style-type: none"> - neuroticismus, problémy ve společenském životě, autoagresivita (agresivita namířená proti vlastní osobě), ostýchavost, svárliвість, neschopnost kompromisů, vnitřní netolerance 	<p>Ochranářská výchova</p> <p>výchovné postupy</p> <ul style="list-style-type: none"> - dobromyslnost, ochraňování, shovívavost, přivlastňování <p>výsledek u dítěte</p> <ul style="list-style-type: none"> - závislost, poslušnost, podřídivost, malá tvořivost, povolnost, egocentrismus, emoční labilita, nesamostatnost, malá sebejistota, sociální chování typu "kam vítr, tam plášt"

Zdroj: Peterková (2014)

Autoritářská výchova a zanedbávající výchova je typická odmítáním dítěte a výchovou bez lásky. Akceptování dítěte (výchova s láskou) přináší modely demokratické výchovy či výchovy ochranářské (Peterková, 2014).

1.2 Úspěšní rodiče v období adolescence

Role úspěšného rodiče bývá často přeceňována nebo podceňována. Role být úspěšným rodičem není lehká a dalo by se říci, že v období adolescence je to role velmi těžká. Každý rodič se snaží být tím nejlepším pro své dítě a vychovávat tak, aby dítě bylo slušné, nepropadalo ve škole, nechytlo se špatné party, nekouřilo, nebylo závislé na drogách, absolvovalo střední školu, mělo správného partnera apod. To je jen malý výčet toho, o co se rodiče snaží a k jakému cíli své dítě vychovávají. Stenson (2017, s. 15–16) ve své knize *Jak se připravit na pubertáky* zmiňuje takto: „Úspěšní rodiče se drží jasného ideálu – dobře definovaného konceptu toho, jaké by chtěli ze svých dětí vychovat: kompetentní, zodpovědné, štědré muže a ženy sebevědomě žijící podle křesťanských zásad. Myslí na to, jaký budou mít jejich děti v budoucnu charakter, a příliš se nestrachují o jejich budoucí kariéru. V souladu s touto vizí pak své děti vytrvale a jednotně vedou k zodpovědnosti, a to jak v útlém dětství, tak během dospívání. Jejich výchova během středoškolských let je pokračováním a zdokonalováním všeho, co své děti doposud naučili. Jako by zařadili vyšší stupeň a nabrali na rychlosti, ale hlavně zůstali na trati.“

O úspěšném rodičovství píše i Hilman a Jordan (2011, s. 25) v publikaci *Puberták – návod k obsluze*. Jak již bylo řečeno, je třeba dítě v adolescentním věku podporovat, naslouchat a věřit mu. Tato kniha o úspěšném rodičovství souzní s knihou předchozí, jen pojednává trochu jinými slovy a spíše vysvětluje, jak úspěšného rodičovství dosáhnout: „Váš teenager potřebuje spoustu času, protože bude muset tvrdě pracovat, aby přišel na to, jak žít v komplikovaném společenském světě. Je to dezorientující a děti potřebují pomoc. Nechtějí po vás, abyste řešili jejich problémy nebo se vměšovali, ale chtějí, abyste je při řešení potíží podporovali.“

Když se miminko narodí, každý rodič si pohledem přes růžové brýle představí, jak jeho děťátko bude za pár let vypadat. Věřím, že žádný rodič vlastně neví, co adolescence znamená a co přinese. Zná ji pouze z pohledu svého, ač zkresleného. Ani dospělý jedinec nehodnotí své dospívání reálně, tak jak jeho rodiče. Každý má svou představu, jak bude dobrým rodičem a jak bude vycházet s pubertálním dítětem dobře. Nikdo si nepřipouští, že by tuto úlohu nezvládl, dokud situace sama nepřijde. Proto je dobré se na situace trochu psychicky připravit a přistoupit na roli „blbce“, nežádoucího

rodiče. Jak uvádí Hilman a Jordan (2011, s. 25): „Rodiče obvykle nejsou šokováni typem teenagera, v jakého se jejich dítě proměnilo. Z rozpustilých vzpurných škrvňat mohou být nároční, drzí teenageři a z klidných dětí se často stávají teenageři bezstarostní. Ale bez ohledu na temperament nebo druh teenagera všechny děti potřebují cítit bezpečí a teplo bezmezné lásky svých rodičů. Není to vše, co potřebují, ale je to něco, co potřebují určitě. Je příjemné vědět, že když se vydáme do světa a uděláme ze sebe idiota, můžeme se vždy stáhnout do ústraní a doma se znova vzchopit. I tohle děti potřebují cítit. Ukažte jim, že je milujete, zvláště pak v situacích, když je jejich chování otřesné. Tehdy mívají pocit největší zranitelnosti.“

Existuje mnoho návodů a cenných rad, jak být úspěšným rodičem; některé jsou často nevyžádané. Výchova dětí je velké téma, kterým se zabývá nespočet psychologů a lektorů, kteří nabízejí kurzy, psychologické poradny, sezení s dětmi. Jak být dobrým vychovatelem svému dítěti, musíme především cítit. Většina rodičů přebírá výchovné vzorce od svých rodičů, ať už ty špatné, nebo dobré. Pak záleží na každém, jakou cestu si zvolí. Jestli tu okopírovanou nebo zda půjde cestou výchovy vlastní. Dítě v adolescentním věku samo sobě nerozumí, a klade tak velké psychické nároky na rodiče. Přejít z role dobrého, úspěšného rodiče ke špatnému, zlému rodiči je velmi jednoduché. Stačí větší křik, facka nebo slova, která nejdou vzít zpátky. Toto všechno vytváří propast mezi dospívajícím dítětem a rodičem. Než rodič řekne nebo udělá něco špatného, je na místě si uvědomit, že by měl jednat s rozvahou a klidem, jak již bylo několikrát zmíněno.

Na webových stránkách www.patalie.cz se nalezneme výčet 12 věcí, které spojují rodiče úspěšných dětí, protože úspěšný rodič vychová úspěšné dítě:

1. Trvání na tom, aby děti plnily svoje povinnosti

Na webovém portálu se ve spojitosti s každodenním plněním povinností dětí hovoří o tom, že se tak děti učí zodpovědnosti. I Herman (2017) zmiňuje, že již tříleté dítě by doma mělo mít nejméně dvě povinnosti. Tvrdí, že aby dítě bylo spokojené a zároveň aby rodiče dobře vychovávali své děti, je velmi vhodné, aby dítě mělo nastavená pravidla. Mělo by zažít hlad, žízeň, zimu, únavu, ale hlavně mít povinnosti.

2. Učí své děti sociálním dovednostem

Internetová stránka poukazuje na výsledky dvacetiletého průzkumu (výzkum z Pennsylvania State University a Duke University, Kristin Shubert) dětí školkového věku. Všimá si sociálních dovedností dětí, které jsou schopny se zapojit do her, pomáhat ostatním, jsou schopné porozumět pocitům a samy dokážou řešit problémy. Zároveň tvrdí, že právě tyto děti mají větší předpoklad, že vystudují vysokou školu a najdou si práci odpovídající svému vzdělání. Výsledky výzkumu rovněž ukazují, že sociální výchova je nejdůležitější pro další rozvoj dítěte v adolescentním i vyšším věku, kdy si adolescent buduje nové vazby a vztahy.

3. Mají vysoká očekávání

Tento bod pojednává o tom, že rodiče svou výchovou a svým očekáváním vedou dítě k určitému vzdělání. Hovoříme zde o tzv. Pygmalion efektu: to, co jedna osoba očekává od druhé, může ta druhá chápat jako předurčení svého vlastního sebenaplnění. Dalo by se říci, že děti tak spíše plní očekávání rodičů. Pokud si tedy rodiče představují své dítě na vysoké škole, může jejich dítě převzít danou představu.

4. Pěstují mezi sebou zdravé vztahy

Děti, které vyrůstají v konfliktních, ale úplných rodinách, mají mnohem horší školní prospěch než děti, které vyrůstají v neúplné, ale zároveň nekonfliktní rodině.

5. Mají vyšší ukončené vzdělání

Dítě matky s vysokoškolským ukončeným vzděláním bude pravděpodobně následovat její cestu vzdělávání a bude mít vyšší cíle. Oproti tomu dítě matky, která nedokončila střední školu, bude mít nižší studijní výsledky i cíle.

6. Učí svoje děti brzy matematiku

Rodiče, kteří učí své děti počítat ještě před nástupem povinné školní docházky, zaručují dítěti lepší školní výsledky. A to nejen v matematice, ale také ve čtení a psaní.

7. Budují se svými dětmi vztah

Pozitivní vztah s rodičem je velmi důležitý. Když rodič poskytne dítěti citlivý vztah do jeho tří let věku, vybuduje tím pevnou vazbu pro jeho další roky života. Tato pozitivní vazba se následně vrací po celý život, obzvláště důležitá je právě v období adolescence.

8. Snaží se nestresovat

Tento bod bych ráda přímo citovala ze stránky www.patalie.cz (2018): „Mateřský stres, obzvláště pokud je způsoben snahou o to najít si při pracovním vytížení dostatek času na děti, může ve finále dětem ubližovat“, řekla socioložka Kei Nomaguchi tomuto deníku. „Stresovaní rodiče pak v „ze země vydupaném“ volném čase stresují i svoje děti. Emoční kantagiozita neboli psychologický fenomén toho, že emoce jsou stejně nakažlivé jako chřipka, nám pomůže porozumět. Výzkumy ukazují, že pokud je váš kamarád šťastný, ovlivní to i vaše emoce, a pokud je smutný, posmutníte i vy. Takže pokud je rodič vyčerpaný nebo nervózní, přenáší svou frustraci i na své dítě.“

9. Oceňují snahu víc než vyhýbání se chybě

Existují dva pohledy na vnímání úspěchů rodičem i dítětem. První je, že nemůžeme nic změnit. Chceme si udržet pocit, že za něco stojíme, a proto nesmíme selhat. Druhý pohled nebere selhání jako důkaz něčeho špatného, ale jako odrazový můstek k pozitivním věcem. Tento druhý přístup posiluje v dítěti pocit, že se snažilo dosáhnout nejlepšího možného výsledku, protože rodič ho za snahu chválí. Buduje tak v dítěti pozitivní vnímání sebe sama.

10. Maminky pracují

V tomto bodě bych ráda citovala: „Příklad, který svým dětem dáváme svým vlastním životem, nastavuje jejich standardy na to, co je správné, co jsou jejich práva, povinnosti a v co mají věřit.“ (Hawas Wolrdwide, 2018)

Jednoduše řečeno, když má maminka své zájmy, pracuje a není viděna dětmi pouze v domácnosti, dává dětem dobrý vzor do jejich života.

11. Jsou víc „autoritativní“ než „autoritářští“ nebo „tolerantní“

Stránka www.patalie.cz (2018) ve svých bodech definuje tři typy výchovy: tolerantní, autoritářský, autoritativní. Za ideální typ výchovy považují autoritativní typ, protože z takového přístupu vyroste dítě s respektem k autoritě.

12. Učí je vytrvalosti

V tomto bodě se zmiňuje poznatek psycholožky Angely Duckwort. Tato psycholožka velmi akcentuje roli vytrvalosti, kterou definuje jako tendenci udržování zájmu a snahu o dlouhodobé cíle. Říká, že je třeba děti naučit, aby si představily svou budoucnost, kterou jim budou rodiče postupně vytvářet na základě svých představ. Oponentní názor tvrdí, že rodiče by neměli dětem nutit své představy, ale naopak je podporovat v jejich cestách.

Bohužel tomu vždy tak nebývá, a může se tudíž v tomto směru objevit mezi rodiči a dítětem nesoulad. Dalo by se říci, že si rodiče na dítěti plní své nesplněné cesty? Možná by někdo s psycholožkou Duckwort souhlasil a možná právě tyto rodiče.

Stenson (2017, s. 18) kapitolu o úspěšném rodičovství uzavírá: „Jak jsme již řekli, jde jen o hrubou skicu základů. Jednotliví rodiče se od sebe významně liší – temperamentem, rodinnou historií, vyhlídkami do budoucna, zažitými pravidly rodinného života, přístupem k ukázněnému vedení a podobně. Bez ohledu na tyto rozdíly se zdá, že jsou všem úspěšným rodičům společné čtyři základní prvky: (1) jasná představa o budoucnosti svých dětí, (2) vůle odhodlaná k uskutečnění tohoto ideálu, (3) úsilí o jejich životní štěstí (zvláště v budoucím manželství) a (4) důvěra v Boží pomoc nutná k tomu, aby dostáli povinnostem vyplývajícím z tohoto závazku.“

Je třeba si uvědomit, že realita není vždy růžová a každý úspěšný rodič se potýká s problémy, překážkami, zklamáním. Stenson (2017, s. 19) pokračuje: „Žádného rodiče toto nemine, i když si myslí, že právě on bude jeden ze schopných a úspěšných. Celkem vzato, zodpovědným a svědomitým rodičům se nakonec vždycky podaří zvítězit. Vítězi jsou rodiče i děti.“ Tento výrok bych ještě doplnila o nutnost vzájemného respektování, protože věřím, že jde pak dosáhnout úspěchu výchovy.

Po dobrém, nebo po zlém

Jakým směrem by se výchova měla ubírat, to ví asi málokdo. Vychovávat po dobrém, či po zlém, to je otázka, kterou si určitě klade každý rodič. Někteří mluví o výchově citem, selským rozumem, o střední cestě. Ale jaká charakteristika těchto směrů je? To ví vždy jen rodič sám, který zrovna aplikuje svou výchovu.

Na internetu, v tisku se objevují články, v kterých se píše, že tolerantní (po dobrém) výchova nikam nevede. Tvrdí, že vám dítě přeroste přes hlavu, nerespektuje autority ať učitelů, či rodičů, případně z něj vyroste rozmazlený jedinec.

Pak je možná výchova po zlém. Je těžké specifikovat, co si pod pojmem „po zlém“ představit. Vychovávat dítě nálepkováním, vyhrožováním, fyzickými tresty. Někteří rodiče se spíše přiklání k variantě po zlém. Jakmile dítě neposlouchá, je třeba přísně zasáhnout.

Rodič, který nechce používat trestů, přikloní se k možnosti po dobrém. Proč také hned začínat zle. Matějček (1994, s. 11) tvrdí: „Čekáte samozřejmě, že řekneme „po dobrém“, protože tak se to říká a má říkat, protože tak je to pedagogické, tak je to podle Komenského a vůbec podle všech uznávaných pedagogických autorit. Je pravděpodobné, že k této osvědčené zásadě nakonec také dospějeme.“

1.2.1 Trestání

Názor Jana Amose Komenského v knize *Zkuste být dítětem*: „Výchova bez kázně je mlýn bez vody, neboť odejmeme-li mlýnu vodu, musí se zastavit“, kázně máme užívat „ne proto, že někdo zhřešil (neboť nelze změnit, co se stalo), nýbrž aby později nehřešil. Máme kázně užívat s poctivostí a upřímností, aby sám ten, proti komu se jí užije, pozoroval, že se postupuje proti němu k jeho dobru..., přijímal ji jako hořký lék, který podává lékař.“ (Mádrová, 1998. s. 49) Slova vyřčená Janem Amosem Komenským a napsaná v knize Mádrové (1998) byla považována za slova svatá, ale právě tato autorka ve své knize tomu již oponuje a píše, že se od těchto slov výchova ubírá již jinam. Výchovu s fyzickými tresty doporučenou Komenským znal snad každý, dvacáté století však o těchto typech trestů začalo pochybovat.

1.2.2 Definice trestu

Trest je berlička ve výchově rodičů, kteří trestem chtějí u dítěte dosáhnout kázně. Trest vymezuje Markhamová (2015, s. 175) takto: „Trest je definován jako postup, jehož cílem je způsobit fyzickou nebo psychickou újmu, aby se daný jedinec „poučil“. Trest je efektivní pouze v případě, že způsobí dítěti bolest, takže i když si rodiče myslí, že „trestají z lásky“, aby dítě něco naučili, dítě nikdy nevnímá trest jako projev lásky.“

Dále pokračuje: „Trest je model řešení problému za použití síly“ (Markhamová, 2015, s. 175).

Rodiče tedy často používají trestu, aby u dítěte dosáhli požadované reakce. Trest vnímají jako pomoc, která jim má výchovu usnadnit.

1.2.3 Trestat, nebo netrestat?

Trestání je stále oblíbená forma výchovy. Někdo by řekl, že trestem se dítě naučí, co nemá dělat, a že to, co udělalo, bylo špatné, nepřipustné. Někteří zase říkají, že výchova formou trestu je nežádoucí, jelikož trest dítě demotivuje a ničí vztahy mezi ním a rodiči. Zda je používání trestů ve výchově správné, nebo nikoli, se již zabývalo mnoho lidí a odborníků. Například Matějček (1994) uvádí svůj příběh, kdy k němu do poradny jednou přišli rodiče dítěte v adolescentním věku a nevěděli, jak dítě vychovávat. I když výchova měla být spíše srdečná, rodiče začínali ihned s tresty, tudíž „po zlém“ a pak jen přidávali tresty tvrdší. Cituji: „Stane se, že do výchovné poradny přivedou rodiče desetiletého kluka, ve kterém by člověk na první pohled nic zlého nehledal. A hned v úvodu k dlouhému výčtu jeho přestupků a provinění se dozvíme, že rodiče „zkusili už všechno možné - po dobrém, po zlém - ale nic není platné! Z ničeho si nic nedělá, a tak už nevědí, jak by ho měli potrestat. Nepamatují se, že by rodiče v takovém případě někdy žádali radu, jak mají dítě chválit, jak je mají odměňovat, jak je povzbuzovat a jak mu pomáhat. Plyne z toho poučení, že když věci zašly hodně daleko, vidí vychovatelé v řádném trestu zpravidla jediný spolehlivý nápravný prostředek.“ (Matějček, 1994, s. 11)

V tomto případě rodiče tedy shledávají jako nejlepší řešení problému použití trestu, nikoli cestu po dobrém. Co dítěti přináší trest, ví především samotné dítě. Rodič si myslí, že nad dítětem zvítězil a dal dítěti pocítit, kde je jeho místo. Pocit, který tímto rodič v dítěti vzbudí, není pozitivní. Dítě naopak cítí zášť a hněv vůči vychovateli. Tyto negativní pocity mohou přejít k tomu, že se dítě začne vzpouzet, utíkat z domova a vyhledávat jinou formu „náruče“, která mu bude připadat vlídnější a bude ho chápat. Bude utíkat někam, kde s ním bude zacházeno s respektem a situace mu bude vysvětlena. Často slýchávám, že na nějaké vysvětlování rodiče nemají čas a trest ušetří čas a nervy. Ba naopak, udělení trestu ničí vztahy a výchova je negativní. Pocity, které dítě cítí v době ušetření trestu, jsou úplně stejné, jako cítí dospělý člověk, který je potrestán. Proč tedy takové pocity pěstovat v dítěti, když je možnost volby. V publikaci *AHA! Rodičovství* se dočtete, proč netrestat: „Jakého člověka chcete vychovat? Když položím rodičům tuto otázku, většina z nich odpoví, že doufá, že jejich dítě bude šťastné, odpovědné, ohleduplné, respektující druhé, upřímné a čestné. Dítě, které

bude jednat na základě vnitřních hodnot a správně bez ohledu na to, zda jsou rodiče nablízku. Dítě, které dokáže samostatně myslet a nepodlehne tlaku okolí.“ (Markhamová, 2015)

V edici pro rodiče *Jak být dobrým rodičem* bychom se dočetli: „Musí trest být? Bohužel ano. Protože děti vyrostou do společnosti, která bude ještě organizovanější, a požaduje proto ještě přísnější pravidla a zákony. Budeme mít víc aut, a proto budeme muset počítat s přísnějšími dopravními předpisy, vyššími ekologickými daněmi a pokutami v případě, že překročíme zákon. Pro výchovu dítěte to tedy znamená: tresty musí být, avšak v logické souvislosti s přestupkem.“ (Prekopová, 2001, s. 55). Autorka této edice trest vidí jako žádoucí, i když si v dalších řádcích trochu oponuje, jelikož píše, že fyzické tresty přístupné nejsou, radí trest například ve formě zákazu, když si dítě po sobě něco neuklidí. Uvádí příklad: „Když nechá dítě lehkomyšlně ležet kolo na chodníku, musí se svého bicyklu na nějaký čas vzdát. Když dítě ublíží svému spolužákovi, mělo by se mu omluvit a udělat mu nějaký dobrý skutek.“ V něčem by se dalo souhlasit, avšak bylo by dobré toto chování a výchovu dítěti vysvětlit. Vztít dítěti nějakou věc, když nesplnilo očekávání rodičů, není úplně přijatelné a mělo by být podloženo vysvětlením, proč jsem tak jako rodič učinil/a. V první řadě by rodič měl být důsledný a ne hned zakazovat a přikazovat. Mnoho rodičů by jistě řeklo, že přece vysvětlování adolescentovi je naprosto zbytečné a musí přijít něco jiného. Ale i dítě v adolescentním věku je stále dítě a nevidí do hlavy rodičům. Neví, kam míří jejich myšlenky a proč některá jednání učinili zrovna tak, jak učinili. Dospělý se též dožaduje vysvětlení a důvodu. S adolescentem je situace naprosto stejná. Protože vysvětlení potřebuje každý, každý potřebuje znát zpětnou vazbu svého jednání. Když uvedeme příklad s kolem – dítě nechá ležet kolo na chodníku – dle doporučení Prekopové (2001) by rodič měl zasáhnout okamžitým zákazem věci, ale již dále neuvádí, co by tomu mělo předcházet. Prostě věc zakažme, docílíme tím správného efektu trestu a výchovy. Nebylo by ale lepší s dítětem komunikovat? Říci mu, aby si uklidilo kolo, protože se může stát, že by se kolo mohlo ztratit? Za důležité považuji vysvětlení a důslednost. Jednat v klidu, bez křiku a hlavně bez vyhrožování z trestu.

Tím se nabízí otázka, jestli trestat nebo ne. Matějček (1994, s. 12) ze své praxe uvádí, že rodiče za ním chodí, jak své dítě mají trestat. Na následující otázku odpovídá takto: „Jak ho tedy máme potrestat? Ptají se rodiče desetiletého chlapce, který ze

strachu před výpraskem utekl z domova a „udělal rodičům ostudu“. A stejnými slovy se ptá rozhořčená matka, která dala své čtrnáctileté dceři jednu přes pus, a ta jí to hned vrátila.“ Dítě se během výchovy naučilo kopírovat svého rodiče. Dělá to, co dělá rodič. Naučilo se reagovat na podněty stejně, jako reaguje rodič. V případě otázek, jestli dítě trestat a jak, by se rodiče měli ptát: „Kde jsme udělali chybu?“ Tomu se říká zrcadlení – děti zrcadlí chování svých rodičů. Pokud budou rodiče své děti trestat, naučí je, že nežádoucí chování vyžaduje trest. Následovat bude agrese ze strany dítěte, např. rvačky mezi spolužáky a jiné agresivní chování dítěte.

Za další způsob trestu lze považovat zrcadlení. V takovém případě rodiče reagují na zlobivé chování stejně jako děti. V knize *Jak být dobrým rodičem* se dočteme: „Někteří rodiče si myslí, že je správné reagovat na zlobivé chování dětí stejným způsobem. Podle hesla: když nereaguješ na mé zavolání, já na tvé taky nebudu, abys věděl, jaké to je. To je závažný omyl. Rodiče jsou dítěti vzorem a dítě se tak utvrdí, že jedná správně. Kromě toho se rodiče snižují na úroveň dětinského chování“ (Prekopová, 2001, s. 56).

Způsobů, jak dítě trestat, je mnoho. Chtěla bych ještě zmínit tresty v podobě vyhánění za dveře nebo zákazu jít ven. Prekopová (2001, s. 56) uvádí: „Ani izolace není jako trest vhodná. Jsem přesvědčena, že dnešní neschopnost otevřeného střetu a vysoká rozvodovost odkazují na to, že už po několika generacích bylo zvykem poslat dítě za dveře hned, jakmile začalo zlobit. Kdo zlobí, musí ven!“

1.2.4 Pocity z trestání

Jak je zmíněno v předchozí kapitole, vychovatel by se měl vžít do pocitů svého dítěte. Mádrová (1998) nabízí způsob empatie, kterému říká promítnutí. Píše o pokusu, kdy si rodiče a děti vyměnili role. Proto by se vychovatel měl vždy vžít do svého dítěte a dle toho jednat. Snad každý ví, že nemá dělat druhému, to co by on sám nechtěl, aby se dělalo jemu.

Co způsobuje u dítěte trest:

- nejistota, neklid, snižuje sebevědomí, snižuje motivaci, snižuje pozornost, stupňuje konflikt, pocity méněcennosti, vzdor, podporuje uzavřenost, vyvolává zraňující výroky, podněcuje vztek, agresivitu, snižuje spolupráci, usnadňuje lež, ... (Mádrová, 1998)

Podobné pocity popisuje Markhamová (2015, s. 176), která uvádí, že:

„Trest v dítěti vyvolává zlost, protože mu záměrně ubližujeme, takže není schopno vnímat, že chování, ke kterému se ho snažíme přinutit, má pro něj nějakou hodnotu. Místo toho začne vzdorovat, vztekat se, bude agresivní a pravděpodobně začne zlobit a předvádět se ještě víc.“ (Markhamová, 2015, s. 176)

„Trest narušuje láskyplný vztah mezi námi a dítětem, který je pro dítě jedinou motivací k tomu, aby se rozhodlo dodržovat námi stanovená pravidla.“ (Markhamová, 2015, s. 176)

Většina odborníků vidí trest jako velkou překážku ve výchově, a proto je lepší se jich vyvarovat, jak trestů fyzických, tak i psychických. Kopřiva a kol. (2015, s. 135) poukazují na řešení ve své knize *Respektovat a být respektován*, kterým je rozdíl mezi trestem a přirozeným důsledkem. O rozdílech mezi těmito dvěma body se dočteme: „Abychom byli schopni řešit desítky a stovky konkrétních situací, potřebujeme mít jasno, v čem se v principu liší tresty a přirozené důsledky nějakého nesprávného chování.“ Dále zmiňují, jaké jsou souvislosti mezi trestem a proviněním a tím zároveň přináší hlubší pohled do této problematiky: „Tresty obvykle nijak nesouvisí s proviněním, jsou uměle vytvořené (malé dítě rozlije čaj, maminka dá pohlavek a utře to sama). Jak to výstižně vyjádřila jedna účastnice kurzu: Trest je to, co si jedna osoba svévolně vymýšlí na druhou. Přirozené důsledky logicky vyplývají z provinění. Nemusíme si je vymýšlet, ale musíme se naučit je uvidět a najít vhodná slova, která pomohou dítěti, aby je uvidělo také a bylo schopno účinné reakce.“ (Kopřiva a spol., 2015, s. 135)

Z pohledu několika odborníků je trestání účinný postup, jak dosáhnout propasti mezi rodičem a dítětem. Je jedno, zda je dítě malé nebo adolescent, vztahy se vytváří celý život a věk nehraje roli. Trestání v období adolescence může být způsob, jak si cestu ke svému dítěti zkazit i v pozdějším věku dospělého „dítěte“. Proto přirozený důsledek z vyvození situace je mnohem účinnější a výchovnější.

Uvedení příkladu:

Adolescent si zapomene učivo ve škole, z kterého se má na příští den učit na zkoušku.

Špatný postup: Rodič začne na dítě křičet a udělí mu trest (zákaz vycházek), následně dítěti doveze okopírované učivo od spolužáka.

Správný postup: Rodič neudělá „nic“. Naopak s dítětem probere, že zapomenout se může stát každému, ale určitě by bylo dobré, aby se to neopakovalo. Přirozený důsledek je takový, že dítě nebude na zkoušku připravené a bude si muset následně řešit opravu známky.

Kapitolu o trestání bych ukončila citací z knihy *Jak být dobrým rodičem* (Prekopová, 2001, s. 56): „Napomínáním a tresty nevyrosteme. Pouze poučují a budí náš vztek. Ze strachu před potrestáním ovládáme své chování. Ale nemáme to rádi. Ovoce přináší jen to, co rádi děláme.“

1.2.5 Co prokázal výzkum

Na problematiku trestání se ve svých výzkumech zaměřilo mnoho odborníků. Na jeden takový výzkum poukazuje kniha *AHA! Rodičovství*, který provedla doktorka Elizabeth Gershoffová. Své poznatky shrnula ve své studii z roku 2002. Výzkum trval 60 let a týkal se fyzických trestů. Studie doktorky Elizabeth Gershoffové patří k nerozsáhlejšímu dílu v daném oboru. Díky výzkumu se přišlo na to, že trest má jediné pozitivum – trestané dítě ihned poslechne. Tím ale veškeré kladné stránky trestání končí. *AHA! Rodičovství* shrnuje takto: „Bohužel však také bylo zjištěno, že tělesný trest nemá dlouhodobější účinky. To znamená, že v dlouhodobém horizontu tělesný trest snižuje ochotu dítěte spolupracovat, takže ve skutečnosti ještě zvyšuje pravděpodobnost nevhodného chování.“ (Markhamová, 2015, s. 196)

Tělesné tresty také mají za důsledky další projevy, které výzkum ukázal. Je jich devět a považují se za negativní. Patří mezi ně například tendence k agresivitě, delikvence, psychické poruchy, komplikované vztahy s rodiči a zvýšená pravděpodobnost fyzického násilí rodičů.

V roce 2012 doktorka Elizabeth Gershoffová shrnula posledních 20 let své práce. Zjistila, že děti, které jsou více trestány fyzicky, mají méně šedé mozkové hmoty a to

má za následek, že se u těchto dětí častěji objevují deprese, úzkosti, užívání drog a agrese (Markhamová, 2015).

Gershoffová uvádí, že přílišné tělesné trestání vede ke snížení inteligence a naopak ke zvýšení vzteku, vzdorovitosti a šikany. Tyto děti se chovají i násilně k sourozencům a mají psychické problémy v dospělosti. Zvyšuje také budoucí riziko domácího násilí v partnerském soužití.

Markhamová (2015, s. 197) shrnuje poznatky doktorky Elizabeth Gershoffové takto: „Žádné studie neprokázaly, že by děti, které byly tělesně trestány, byly lépe vychované nebo emocionálně vyrovnanější.“

1.3 Komunikace mezi adolescentem a rodičem

Jakmile dítě přejde do puberty, rodič ztrácí pevnou půdu pod nohama. Nerozumí svému dítěti a ani dítě nerozumí rodiči. Každý jako by žil na jiné planetě, kde se mluví odlišnou řečí. Jak správně komunikovat s adolescentem, se zdá být záhadou. Nikdo neví, co se komu honí hlavou. Proto je třeba komunikace. Ale jak na ni? Aby rodič mohl s dítětem komunikovat, měl by mu i naslouchat. Nespokojit se jen se svým monologem, ale měl by vést dialog. Rodič by v komunikaci měl mít respekt vůči dítěti a dítě vůči rodiči. Komunikace by neměla být poučováním, dáváním rad nebo nabízením řešení. Dítě nechce slyšet, jak mu rodič říká, co má nebo nemá dělat. Dítě chce být vyslyšeno a podpořeno. Rodič smí říct svůj názor nebo možné řešení, ale nevnučovat ho. Když rodič s adolescentem komunikuje, měl by mít na paměti, že vždy před sebou má dítě, nikoli malého dospělého. I patnáctiletý člověk je malé dítě, které se komunikaci stále učí. Učí se od rodiče samotného, který mu dává předlohu.

Jednání s adolescentem by ze strany rodiče nemělo být povýšenecké nebo mocenské. Každý dospělý, který byl také pubertákem, si určitě velmi dobře pamatuje věty rodičů, které jasně dávalo najevo autoritářské postavení. Věty jako: „Takhle se mnou mluvit nebudeš, mladá dámo!“ nebo „Ještě jednou bouchni s těmi dveřmi a uvidíš!“, tedy jasně mocenské postavení ze strany rodiče, které dává dítěti najevo vytyčení hranic. V tomto případě komunikace není nastavena zrovna vstřícným směrem a nepřinese uspokojení ani pro jednu stranu. Dítě se cítí špatně, že je s ním nakládáno mocensky, a rodič cítí vztek, protože dítě neposlechlo a oponovalo. Kdyby

se situace probrala více do hloubky, zjistilo by se, že se dítě zachovalo úplně stejně jako rodič. Když je použita síla, půjde proti, síla jiná.

Jak tedy správně komunikovat? Již bylo zmíněno, že komunikace má být vzájemná. Od čeho by se rodič měl odrazit, je však poměrně jednoduché. Rodič chce, aby s ním bylo jednáno s respektem, úctou, citlivostí a chce, aby ho dítě poslouchalo. Pokud toto chce vychovatel po adolescentovi, musí totéž dát rodič svému dítěti. V komunikaci by měla fungovat domluva i omluva. Omluvit se není hanba, ale naopak. Ani rodič není neomylný a měl by ukázat, že se za své chyby umí omluvit. Domlouvání je vždy lepší než rozkazování. Když se na něčem obě strany domluví, je komunikace pak mnohem jednodušší. Domluvu však musí dodržet strany obě. Nemají se snažit zadržovat emoce, ale nechat jim průběh, i toto je pro komunikaci důležité. Ani jedna strana by v sobě neměla dusit emoci, která by následně mohla vyústit v příkoří. Naopak jednat s emocí, že se například něčeho bojíme, je vítána. Ale podstatné je, aby komunikace probíhala v klidu.

Přes všechny možné rady se může stát, že komunikace nefunguje. Rodiče dodržují všechna „pravidla“ a stejně si v komunikaci připadají neúspěšní. Při nefunkčnosti komunikace je třeba si uvědomit, zda neděláme nějaké opakující se chyby nebo nepoužíváme slova, která by dítě od rozmluvy odrazovala. Rodiče si především musí uvědomit, že dítě je osobnost, která potřebuje individuální přístup. Ne všechny míněné rady platí na všechny jedince. Aldortová (2010, s. 42) uvádí: „Někdy nemůžete pochopit, co to ve vašich slovech je, co způsobí, že se vám dítě spíše vzdálí, než abyste v něm probudili důvěru. Tak si uvědomte, že lidé se cítí napadeni, pokud mají pocit, že někdo kontroluje jejich city a chování. Chtějí si zachovávat svou nezávislost. Nesnažte se dítě kamkoli směřovat podle svých představ, nechte mu jeho skutečnou cenu. Komunikujte s ním laskavě, z vaší vlastní potřeby od něj nechtějte nic.“ Mezi respektování, naslouchání a jiné hodnoty komunikace patří již zmíněná dohoda a omluva. Dohoda komunikaci velmi usnadňuje, pokud ji obě strany respektují a dodržují. Tento vzájemný respekt dává svobodu dítěti, kdy ono samo přebírá zodpovědnost za řešení situace.

Domluva má pozitivní dopady zvláště v situacích, kdy se rodič zlobí a chce najít rozumné řešení pro obě strany. Kopřiva a kol. (2015) uvádějí tři body, které by se měly během domluvy dodržet:

1. Věnovat se emocím (svým nebo emocím druhé strany).
2. Přizvat druhou stranu ke spoluúčasti na řešení situace a vést celý postup směrem k nápravě.
3. Provést opatření.“

Omluva je též součástí dobré komunikace. Při omluvě by si rodič neměl uvědomovat selhání, ale spíše pokrok, kdy dítěti ukazuje, že omluvit se za své chyby je správné. Když se rodič omluví, neztrácí tím autoritu, ale naopak v očích dítěte stoupne. Mádrová (1998, s. 56) uvádí: „Tento názor většina rodičů přijala jako zásadu. Jestliže něco učíme druhé, musíme to dokázat sami. Omluvit se můžeme i docela malému dítěti. Je to docela přirozené, tak jako omluva dospělému.“

1.4 Rodičovství

Rodičovství je těžký celoživotní úkol. V hlavní roli je matka, otec a dítě. Dítě, které roste z miminka, batolete, předškoláka, školáka do adolescenta. Pak se toto malé dítě dostává do role rodiče. Tento vývojový kruh je u všech, kdo mají děti, stejný. Rodiče se snaží vychovat bezchybného jedince, který jim bude dělat radost, a budou na něj pyšní. Výchova ale nezačíná v době adolescence, nýbrž hned v prvopočátku, kdy se miminko narodí. Už tehdy si rodič volí, jakou cestou se bude ubírat. Cest je mnoho a každý rodič volí jinou. Někdo jde výchovou kontaktní - nikdy by nenechal miminko vybrečet, spí s ním v posteli, nosí ho u sebe v šátku či v nosítku, má ho stále u sebe a reaguje na každý jeho projev. Pak jsou rodiče, kteří své miminko hned od začátku učí, co může a nemůže. Nastavují hranice malému dítěti, které nic nechápe. Mezi tímto si každý rodič ještě může vybrat střed. To, jak ke svému miminku rodič přistupuje již v takhle malém věku, formuje i vztah s budoucím adolescentem. Vroucí vztah je třeba budovat již od začátku a nečekat na vhodné chvíle. Jde přece o rozumnou cestu k pochopení a výchově dětí. Vymětalová (2010) o tomto období píše: „Komunikujte s dětmi od nejujtějšího věku – vydláždíte si tím cestu k příjemněji prožité době dospívání. (Nejlepší je začít v den, kdy se dítě narodí!) Začnete-li s dětmi komunikovat teprve v pubertě,

čekají vás potíže. Budete totiž soupeřit se vzedmutými hormony a s mnohem zajímavějšími kamarády. Hodně štěstí! Jednáte s neznámou veličinou, která sama nechápe, co se vlastně děje, kdo jste... a vy si chcete „povídat“?“.“

Naštěstí děti dokážou odpustit více než rodič. Přece jen i to adolescentní dítě je stále čistý méně popsaný papír než dospělý jedinec. Proto nikdy není pozdě, aby rodič svůj směr komunikace změnil. Stále platí, že děti jsou tvárné a většinou dávají mnohem více šancí rodiči než rodič svému dítěti. Proto na komunikaci není nikdy pozdě.

2 Empirická část

2.1 Metodologie výzkumného šetření

V této podkapitole přiblížím, jakým způsobem pobíhal sběr dat pro praktickou část bakalářské práce. Výzkumné šetření je zaměřeno na výchovu dítěte v adolescentním věku, použitou metodou byl rozhovor s rodiči.

První část výzkumného šetření byla směřována do rodin, u kterých jsem osobně byla a vedla s nimi rozhovory. Rozhovory trvaly většinou 2 – 2,5 hod. Rozhovor byl veden s rodiči i s adolescenty. Doba závisela na počtu dětí v rodině. Rozhovor s dítětem trval přibližně 30 min a zbylá část byla věnována rozhovoru s rodiči. Rozhovor byl polostrukturovaný. Měla jsem připravený obsah otázek, které mě, dle odpovědí, vybízely k dalším otázkám a reakcím jiného typu, ale stále směřovaly k danému tématu.

Rozhovor jsem vedla se šesti rodinami. Ze šesti rodin je jedna rodina, která měla dítě v adolescentním věku s lehkou mentální retardací. Dále je v této skupině i rodina starších manželů, kteří již od svých dětí mají vnoučata.

Rodiče byli dotazováni společně. Rozhovor s dětmi byl vždy veden bez přítomnosti rodičů.

Dětem jsem položila celkem sedm otázek, rodičům šest otázek, které jsem doplňovala otázkami vyplývajícími z odpovědí rodičů. Dále rodiče dětí v adolescentním věku odpovídali na otázky z připraveného dotazníku, který měl sedmnáct otázek. Na závěr pro odlehčení rodiče odpovídali na otázky v testu *Jaký jste rodič*. Test je vytvořený portálem *Nevýchova* autorkou Kateřinou Královou. Je postavený jak pro rodiče malých dětí, tak i pro rodiče dětí větších. První otázka se ptá na věk dítěte, od které se odvíjí právě následné otázky, jež jsou směřovány vždy pro určitý věk. Každá otázka má čtyři možnosti odpovědí. Dle výběru odpovědí se rodič dozví, na kolik procent je rodič partnerem, učitelem, nadšencem nebo policajtem. Test má dvanáct otázek.

Druhá část praktické práce se zabývala internetovým rozhovorem. Dotazovány byly pouze matky. Rozhovor byl strukturovaný bez možnosti mého dotazování na další

otázky. Strukturovaný rozhovor byl veden dle otázek výzkumného šetření, jichž bylo celkem sedmnáct. Otázky byly velmi podobné otázkám kladeným při rozhovoru osobním. Všechny otázky byly otevřené, aby se dotazující mohl rozprávět.

Data jsem sbírala pomocí záznamníku a postupného zaznamenávání na papír.

Výzkumný problém a cíl

Ve výzkumném šetření chci poukázat na rozdíly ve výchově dětí v adolescentním věku a dále na to, jak tuto výchovu vnímají samotní adolescenti.

Výpověď dětí byla rodičům zveřejněna pouze s jejich souhlasem.

V neposlední řadě jsem také chtěla poukázat na shodnost prvků dnešní tzv. alternativní výchovy. Ve výzkumném šetření mě zajímalo, jak rodiče alternativní výchovu vnímají a co pro ně znamená. Dále v této souvislosti bylo případně poukázáno na prvky, které jsou v dnešní alternativní výchově stejné, jelikož si rodiče mysleli, že jejich výchova se tímto pojetím výchovy absolutně neztotožňovala.

Charakteristika participantů výzkumného šetření

Komunikačními partnery byly v rámci bakalářské práce dvě skupiny participantů, jelikož jsem se zabývala výzkumem složeným ze dvou rozdílných částí.

Osobní rozhovor s rodinami

První byly rodiny s dětmi a tento rozhovor probíhal osobně. Z celkových šesti je pět rodin úplných a v manželství. V každé této rodině jsou dvě děti. Jedna rodina má obě v adolescentním věku a ostatní tři jedno dítě nad 15 let a druhé pod 15 let. Jedna rodina má dítě s lehkou mentální retardací.

Dvě rodiny se vždy něčím odlišovaly. Jedna tím, že rodiče jsou rozvedení a mají děti ve střídavé péči. Otec, se kterým rozhovor probíhal, je již znovu ženatý, a tak se na výchově jeho dětí podílí se svou nynější manželkou, s níž má třetí dítě ve věku 3 let. Z předchozího manželství, které je předmětem výzkumného šetření, má dvě děti. Jedno nad 15 let a druhé pod 15 let. Rozhovor probíhal s jedním z dětí, a to s dítětem ve věku adolescentním. Druhá rodina je zajímavá tím, že rodičům je již nad 60 let. Tato rodina má své tři děti již v dospělém věku a dvě vnoučata od každého z nich.

Internetový rozhovor s matkami

Dalšími participantkami jsou dvě skupiny matek. Tyto dvě skupiny se liší způsobem výchovy a pohledem na ni. První skupina se považuje za klasické matky. Druhá skupina by také sama sebe chápala jako klasické matky, avšak během doby získaly označení alternativní. Matky jsem oslovila přes skupiny na sociální síti. Skupina A je složena z členů matek, které jsou proti alternativní výchově. Skupina B je složena ze skupiny matek, které alternativní výchovou vychovávají. Z důvodu anonymity neuvádím názvy skupin. Rozhovor trval kratší dobu než rozhovory s rodinami. Uskutečnil se pomocí internetového programu Skype nebo pomocí sociální sítě Facebook. Oslovených bylo 12 žen.

Tab. č. 2: Přehled matek internetového rozhovoru

Jméno	Věk	vztah	ukončené vzdělání	Věk, kdy se narodilo první dítě	počet dětí	věk dětí
Jana	46	rozvedená	SŠ	23	3	23, 20, 2
Anna	44	vdaná	VŠ	24	2	20, 15
Jitka	44	vdaná	SŠ	25	4	18, 16, 3, 1,5
Petra	44	rozvedená	VŠ	26	2	18,15
Lenka	43	rozvedená	VŠ	28	2	15, 12
Lenka	43	vdaná	VŠ	27	3	16, 16, 9
Jaroslava	42	vdaná	SŠ	19	4	23, 19, 14, 1
Lucie	42	vdaná	SŠ	26	2	16,5
Eva	42	vdaná	VŠ	22	3	20,18,10
Andrea	41	vdaná	VŠ	26	3	15, 9, 4m
Martina	40	svobodná	SŠ	23	2	17, 12
Jana	40	vdaná	SŠ	23	1	17

zdroj: vlastní

Výzkumné otázky

- Jak rodiče vnímají svou výchovu?
- Jak adolescenti vnímají výchovu rodičů?
- Jak rodiče chápou pojem alternativní výchova?
- Jak rodiče chápou pojem klasická výchova?

Pozorování

Rodiny, se kterými jsem vedla rozhovory, jsou z mého bydliště. Měla jsem možnost je sledovat již několik let. Možnosti pozorování jsem měla v mnoha situacích. Situace, které se mi naskytly, byly většinou společenského charakteru. Matky, se kterými jsem vedla internetový rozhovor, jsem neměla možnost pozorovat. Matky jsem neznala a možnost rozhovoru s nimi se mi nabízela náhodně.

Pravdivost

Díky dlouhodobému pozorování rodin můžu říci, že výpovědi byly pravdivé. Určitě i připouštím, že k nějakému zkreslení mohlo dojít, ale dovolím si říci, že právě díky mému přátelství s rodinami se mi většinou rodiče i děti otevřeli. Musím zároveň podotknout, že dítě z rodiny se střídavou péčí říkalo pravdu necelou a jeho výpověď byla spíše lživá. Tuto informaci jsem se dozvěděla od otce dítěte, které se mu po našem rozhovoru svěřilo. Nepravdivé výpovědi v rozhovoru se týkaly matky dítěte. Proč dítě při rozhovoru lhalo, nedokážu říci. Od otce mi bylo doporučeno, ať se dítěte, proč lhalo, neptám. Otec uvedl, že o vztahu matky a dcery má pochybnosti a myslí si, že vztah není dobrý. Dítě dle něj lhalo, jelikož se stydí říci pravdu.

Co se týče pravdivosti internetového rozhovorů s matkami, připouštím, že nemohu tento fakt podložit. Ale i tak doufám, že právě díky možné anonymitě matky odpovídaly bez lživých aspektů.

2.2 Výsledky kvalitativního výzkumného šetření

Rodiny jsem si vybrala ze svého bydliště.

Všechna jména v práci jsou změněna z důvodu zachování anonymity.

2.2.1 Rodina A

Jana a Pavel žijí na malé vesnici v rodinném domě, který s nimi obývá ještě Pavlova matka. Rodina se skládá z otce 44 let, matky 42 let a dvou dětí - Václav 16 let a Luboš 20 let.

Luboš se narodil Janě ve věku 21 let a Pavlovi ve věku 23 let. Když se narodil syn Václav, bylo Janě 25 let a Pavlovi 27 let. Oba rodiče mají stejné ukončené vzdělání, a to střední školu s maturitou. Jana s Pavlem byli před dětmi již v manželském vztahu. Jejich manželství je doposud harmonické, rodině vládne pevnou rukou Jana. Oba rodiče jsou pracovití a během svého volného času se věnují dětem nebo činností na domě či na zahradě. Rodina drží při sobě, tuto skutečnost potvrdil i syn Václav při rozhovoru. Zaměstnání rodičů je stabilní. Jana je státním zaměstnancem na městském úřadě a Pavel pracuje jako dopravce.

Václav chodí na střední školu prvním rokem. Jeho puberta v adolescentním věku je dle rodičů poklidná. Nedávno dokončil taneční kurz.

Luboš je druhým rokem na vysoké škole. Jeho adolescentní věk je oproti Vaškovi více bouřlivý. Momentálně domů dojíždí z koleje na víkendy.

Rozhovor s Václavem

Václav se při rozhovoru usmívá, je klidný a občas zavtipkuje na stranu rodičů. Žádné velké příkoří ze strany výchovy nepociťuje. Jediná situace, kterou si vybaví jako nepříjemnou, je, že chtěl jet za babičkou a nejelo se. Vadilo mu, že rodiče nepodali žádné vysvětlení proč. Jak sám řekl: „Řeklo se, že se nejede, tak se nejede.“ Tento holý fakt konstatování v něm vyvolal pocit naštvání a nepochopení. Ale říkal, že to bylo už tak dávno, že vzpomínka pomalu mizí. Z rozhovoru vyplynulo, že rodiče se snažili být vždy spravedliví. Při otázce, jakou výchovou si myslí, že je vychováván, Václav odpověděl, že si myslí, že rodiče se mu snaží dát všechno, co sami neměli. Z rozhovoru s Václavem je znatelná podpora rodičů. Podporu rodičů dostával, kdykoli o ní projevil zájem.

Prozatím Václav prý půjde stejnou cestou výchovy, jako jdou momentálně jeho rodiče ve výchově s ním. Komunikaci označuje za velmi přátelskou. Rodiče nezřídka nazývá jménem. I když je komunikace a vztah na úrovni přátelské, chová Václav k rodičům úctu, respekt a velkou lásku. O svých rodičích mluví vřele: „Vztah mám s rodiči dobrý. Jsem rád za své rodiče a jsem rád jejich syn. Mám k nim autoritu, ale máme kamarádský vztah.“

V komunikaci říká, že matka má vždy pravdu a usmívá se. Prý vede často monology, které nikdo neposlouchá.

V otázce trestání Václav připouští, že k němu docházelo. Mluví jak o trestání fyzickém, tak i psychickém. Podotknul, že fyzické trestání proběhlo i s použitím vařečky. V psychickém trestání hovoří o počítání příkladů do školy, nebo když brečel, že za ním nikdo nepřišel. Bylo by mu prý příjemné, kdyby nemusel brečet sám nebo kdyby mu byla situace vysvětlena. Na trestání pohlíží jako na správné s tím, že si ho zasloužil.

Rozhovor s Lubošem

Rozhovor s Lubošem je stručný. Zdá se upřímný a mluví jednoznačně. V otázkách působí jistě. Říká o sobě, že s ním asi rodiče měli více práce, ale nikdy mu to nevyčítali. Naopak od nich cítil velikou podporu. Největší podpora prý přišla v otázce školy, když sám Luboš nevěděl, kterým směrem se má ubírat. A že kdyby nebylo rodičů, školy by nechal. Za to je jim dnes vděčný, že stále pokračuje ve studiu vysoké školy. Luboš zmiňuje i nepříjemnou situaci, když měl autonehodu. Rodiče se za něj postavili, i když věděli, kde se stala chyba. Nic mu nevyčítali a nikdo na něj nekřičel. Naopak rodiče řekli, jaké u toho měli pocity a jak velký strach o něj měli. Luboš sám říká, že přístup rodičů ho ovlivnil a vzal si z něj ponaučení. Věděl, že to bylo jeho velké pochybení a nezodpovědnost vůči druhé osobě, protože nejel v autě sám.

Žádné velké příkoří ohledně výchovy nezaznamenává, jen vzpomíná na situaci z mladšího věku. Přál si kulčkovou pistoli, ale rodiče mu ji nedovolili koupit. Nepamatuje si žádné vysvětlení proč.

Trestání nijak velké nepřicházelo, a když, tak pouze ze strany omezení PC kvůli zanedbání školních povinností. Trestání považoval za přínosné, protože bez trestu na něj nic nepůsobilo. Ohledně trestání hovořil: „Trest byl třeba. Jdu vždy do konce, dokud se něco nestane.“

V otázkách vztahu k rodičům, vzájemné komunikace a co mu výchova rodičů dala, Luboš odpovídá velmi kladně. O komunikaci hovoří jako přátelské, upřímné a otevřené. Rodičům prý sděluje vše a nemá žádné tajnosti.

Rozhovor s rodiči Janou a Pavlem

V úvodu rozhovoru Jana s Pavlem říkají, že mají bezproblémové děti. Rozhovor byl podnětný a oba se na něm podíleli.

V otázce výchovy říká Jana, že vychovává stejně, jako vychovávali rodiče ji. „Jedeme podle své výchovy, kterou jsme pochytili doma. Takhle jsme byli vychovávaní i my.“ Výchova byla kamarádká a přesně tu se snaží dětem předat. Na své výchově by nic neměnila a vyloženě si nepamatuje nějaké situace, která by výchovně změnila. Pavel ve výchově tvrdí skoro totéž, avšak říká, že ač si nevzpomene na konkrétní situace, které by výchovně změnil, jeho pocit mu říká, že v pár věcech by se zachoval jinak. Říká, že ve výchově ho velmi ovlivnila manželka, ale v porovnání s ní by více vysvětloval.

Jana s Pavlem od své výchovy očekávají, že děti budou slušné, že se za ně nebudou muset stydět. Chtěli by, aby našli svůj směr a svoji životní cestu. Jana ještě doplňuje, že by z nich chtěla mít radost.

Snaží se vychovat děti, které budou soběstačné, budou si umět ve všem poradit a budou pracovité.

Tvrdí, že obě děti vychovávají stejně, avšak pohlíží na jejich individualitu. Jak již bylo zmíněno výše, i sami rodiče potvrzují, že každý vychovává trochu jinak. Jana připouští, že děti do jisté míry trestala. Pavel by prý netrestal.

Shrnutí

Rodina Jany a Pavla je stabilní. Dalo by se říci, že trestání nebylo častou součástí výchovy a dle výpovědí dětí na nich nezanechalo žádné škody. Jediné, co bych k trestání podotkla, je že, jak říká Matějček (1995), kde je možné vysvětlování, trestání je zbytečné. Samozřejmě tento fakt je i mnohými oponován, viz teoretická část o trestání.

Rodina žije v harmonii a souladu. I díky pozorování mohu toto potvrdit. Rodina při sobě drží.

Je dobré si všimnout, že v této rodině vychovávají rodiče děti stejně, jako byli vychovávaní rodiče sami.

2.2.2 Rodina B

Martin s Erikou bydlí na malé vesnici v rodinném domě, který s nimi obývají Martinovi rodiče. Rodinu tvoří otec 44 let, matka 44 let a dvě děti – Oliver 20 let, Anna 10 let. Rozhovor byl veden pouze s Oliverem.

Oliver se Martinovi a Ericce narodil, když jim bylo 23 let. Erika vystudovala střední školu s maturitou a Martin střední odborné učiliště s výučním listem. Erika pracuje jako sekretářka a Martin jako dopravce zeleniny pro soukromou firmu. Dalo by se říci, že Erika je hlasitějším rodičem a Martin naopak tišším. Martin je vášnivý myslivec a mnoho času tráví v lese. Erika naopak zase tráví hodně času s dětmi. Obě děti se narodily do manželského svazku.

Když byla Erika těhotná s Oliverem, těhotenství bylo pokládáno za naprosto zdravé. Při samotném porodu došlo ke komplikacím a Oliver utrpěl jak fyzickou, tak mentální újmu. Rodina si s jeho diagnózou v počátcích prošla složitým obdobím. Z počátku neznali míru poškození a to, kolik bude třeba operačních zásahů. Při rozhovoru je na rodičích vidět, jak moc těžké období to pro ně bylo. Erika zadržuje slzy, snaží se situaci popisovat v klidu. Martin naopak ztišuje hlas a sklání hlavu. U tohoto rozhovoru byl přítomen i sám Oliver, který je se svou diagnózou obeznámen. Sám svému zdravotnímu stavu rozumí. Dalo by se říci, že Oliver je se sebou vyrovnaný, avšak je znát touha po věcech, které kvůli svému stavu nemůže mít.

Oliver je dítě s mentálním a pohybovým omezením. Vystudoval klasickou základní školu a učňovský obor na střední škole (prodavač). Po celou dobu školy měl individuální plán a obě školy s velkou pomocí rodičů úspěšně dokončil. Oliver si velmi dobře pamatuje naučené učivo a vždy exceloval v českém jazyce. Oliverovi byly diagnostikovány tyto diagnózy: tupozrakost, hypoaktivita, nesoustředěnost, podprůměr mentální inteligence. Po celou školní docházku docházel k psychologovi.

Rozhovor s Oliverem

V rozhovoru s Oliverem byl cítit klid a promyšlenost. Na nic neodpovídal ukvapeně, ale naopak s rozvahou a přemýšlivě. Na otázku, jestli si vybavuje výchovnou situaci, kdy se necítil příjemně, ba naopak špatně a ukřivděně, odpovídá, že mamka vždy hodně křičela. Po křiku většinou následovalo vysvětlení situace, ale sám Oliver říká, že by mu bylo mnohem příjemnější, kdyby vysvětlení přišlo před křičením. Poukazuje také na to, že ve většině případů není důvodem křiku on, ale jeho sestra. Uvádí: „Mamka je přísná, ale vím, že to se mnou myslí dobře. Křičí hodně na ségru.“

Oliver popisuje obrovskou podporu od rodičů ve škole. Rodiče za něj hodně bojovali, aby Oliver nebyl přeřazen do zvláštní školy, což se jim podařilo. V tomto směru cítí velké uspokojení, že školu zvládl. Když popisuje výchovu rodičů, opět zmiňuje křik a přísnost mamky. Výchovu rodičů nevidí jako jednotnou. Matka se naopak z výchovných situací snaží otce vytěsnit. Role otce ve výchově je spíše na bázi pozorování.

Také Oliver uvádí, že výchova rodičů mu dala vzorce slušnosti, hospodaření s penězi a důvěru sebe sama v samostatnosti.

O trestání se vůbec nezmiňuje, není si ho v žádné situaci vědom. Komunikaci s rodiči vidí pozitivně. Tvrdí, že se vždy ptali, co by chtěl, a vše se řešilo dohromady jako rodina.

Rozhovor s rodiči Erikou a Martinem

Rozhovor s rodiči začíná úsměvem Eriky. Martin prozatím tiše sedí a poslouchá, co Erika říká. V úvodu hned popisuje situaci, za kterou se stydí, kdy dělala s Oliverem domácí úkol. On ho nechápal, a tak při výbuchu trpělivosti Erika Olivera praštila balením pastelek. Když viděla, do jakého šoku dítě přivedla, ihned své reakce zalitovala a začala se omlouvat. I s odstupem času se za tuto situaci stydí a znova se synovi omlouvá. Martin se staví do role rodiče flegmatika, který nechává vše na své manželce. Nikdy po dětech nekřičel a nebil je.

Erika o své výchově nemluví jistě. Považuje ji sice za správnou, ale pořád má pochybnosti, zda výchovně jedná správně. Chtěla by méně křičet, více vysvětlovat a ještě více respektovat. Toto vše ale do jisté míry ve své výchově aplikuje. Výchova, kterou vychovává své děti, se velmi odvíjí od toho, jakou výchovou byla vychovávána

sama. Vztah se svými rodiči, konkrétně s matkou, považuje za špatný, a proto říká, že se snaží vychovávat své děti přesně opačně, než byla ona sama. Popisuje, že z výchovy své matky má trauma a stále se s tím vyrovnává. „Jsem hodně nevyrovnaná s máminou výchovou, která mi hodně ublížila.“ Říká, že se snaží vychovávat tak, aby vyšla sama se sebou.

Martin v otázce, jaká je jeho výchova směrem k Oliverovi, odpovídá s úsměvem, že lidská.

Z pozorování a i z výpovědi obou rodičů vyplývá, že Martin se do výchovy nezapojuje. Naopak když je nějaká situace, nejdříve zaútočí na manželku, co se děje a ať nechá děti být. Tento výchovný rozdíl vnímá i Oliver.

V závěru rozhovoru rodiče popisovali, co by na své výchově chtěli změnit. Martin jednoznačně říká, že by se do výchovy chtěl více zapojovat. Eva zase říká, že by se chtěla naučit přestat křičet, hádat se a celkově hádky vyvolávat.

S odstupem času Martin přiznává, že mít děti ve věku 23 let na něj bylo brzy. Věk ho prý ve výchově hodně ovlivnil – nechce nic řešit a chce mít klid. Proto prý i Eriku ve výchově podráždí. Erika si vyčítá, že Martina nepřitáhla k výchově hned od začátku. Teď už se spoléhá jen na sebe, protože s Martinem nemůže počítat.

Shrnutí

Erika má stále pocit, že na sobě musí pracovat. Myslím si, že tento pocit právě vznikl z toho, jakou výchovu zažila ona sama a jaký vztah má s matkou. Hodně se snaží, aby její děti zažily něco jiného a vztahy v rodině byly láskyplné. Martin po dobu rozhovoru moc nemluvil. Jak sám řekl, do výchovy se nezapojuje, a tudíž nemá co říct. Dle jejich výpovědí Martin Eriku ve výchově před dětmi sráží a i tento fakt by na sobě chtěl změnit. Rodiče by se ve výchově měli více sjednotit a Martin především více zapojit.

2.2.3 Rodina C

Milan s Monikou žijí na malé vesnici v rodinném domě, který s nimi obývají Milanovi rodiče a bratr. Rodina se skládá z otce 46 let, matky 44 let a dvou dětí, Monika 19 let a Lenka 17 let.

Když se narodila dcera Monika, bylo Monice 24 let a Milanovi 27 let. O dva roky později se jim narodila dcera Lenka. Monika má střední odborné učiliště zakončené výučním listem, obor zemědělství. Pracuje v zaměstnaneckém poměru. Milan má vystudovanou stejnou školu jako Monika a pracuje v zaměstnaneckém poměru v JZD. Manželé působí dojmem, že táhnou za jeden provaz, a i jako rodina, která drží při sobě. Z pozorování mi rodina přijde respektující a milá. Monika s Milanem se hodně zabývají prací v hospodářství. Milan ve volném čase pracuje v garáži. Děti se narodily do manželského svazku.

Obě děti mají v adolescentním věku. Monika je prvním rokem na vysoké škole a domů jezdí pouze na víkendy. Lenka je na střední umělecké škole v druhém ročníku.

Rozhovor s Monikou (dcera)

Monika v rozhovoru nejprve uvádí, že největší oporu od rodičů cítila ve spojitosti se školou. Když přijde otázka opačná, zda někdy cítila příkoří, sklopí hlavu. Při mém povzbuzení pokračuje a říká, že nemusí pátrat dlouho v paměti. Stala se situace, že Monika na svou dceru křičela, aniž by jí vysvětlila proč. Monika tuto situaci hodnotí velmi negativně. Při vyprávění začíná plakat a nejrady by situaci vrátila.

Z vyprávění Moniky výchovu přebírá spíše matka. Ve výchově hodně citově vydírá. Jakmile není po jejím, začne vzdychat a různě slovně vydírat, tak aby dosáhla svého. Monika popisuje situaci, která v ní zanechává bolavé místo. Zase ale na obranu matky říká, že ji nikdy neuhodila. O otci říká, že nevychovává, je hodně v práci, a když se naskytne možnost výchovy, spíše křičí.

Ve vztahu k rodičům Monika nepociťuje žádné kamarádství. Například o vztahu s otcem hovoří: „S tatškou si nemám co říct.“

Rodičům nic neříká, spíše se svěřuje sestře. Oba respektuje, ale nepociťuje k nim velkou autoritu.

O trestech Monika tvrdí, že nějaké byly a jsou, ale jen na bázi zákazů. Když měla popsat výchovu rodičů, popsala ji slovy nerespektující, kdy kompromisy fungují jen v lehčích situacích.

Rozhovor s Lenkou

Lenka hned na začátku říká, že cítí velikou oporu rodičů ve škole. Na začátku studia Lenka učivo nezvládala a matka ji vozila na doučování. Lenčina matka se hodně snažila, aby Lence škola šla. Výchovu Lenka popisuje poměrně odlišně než Monika. U Lenky už se v rozhovoru vyskytují fyzické tresty, Lenka říká, že byla bita hodně. Popisuje také, že odnášela průšvihy za sestru. Lenka výchovu vůči sobě vidí jako opovrhující, rodiče ji přehlížejí. Od rodičů v ničem necítí podporu, spíše se cítí ze všeho vynechávána.

Lenka mi toho moc neřekla, ale naopak z ní bylo mnoho cítit. Komunikace s rodiči je naprosto nulová. Když jsem se jí zeptala, zda by s nimi komunikovat chtěla, řekla mi, že dnes už ne. Dříve prahla po tom, aby si jí rodiče všímali, ale dnes si zvykla a zájem opadl.

K závěru Lenka popisuje situaci, kdy všichni seděli v obývacím. Něco vyprávěla matce, když v tom do obývacího přišla kočka. Z ničeho nic matka přestala Lenku poslouchat a začala si povídat s kočkou. Dříve Lenka chtěla změnu a snažila se ji nastavit komunikací. Avšak žádná změna nepřišla a Lenka rezignovala na všechny možnosti. O podobných situacích Lenka vyprávěla: „Nechtěl jsem mě poslouchat, když přestanu mluvit, ani si toho nevšimnou. Posmívají se mi kvůli tomu.“

Rozhovor s rodiči Monikou a Milanem

Monika s Milanem jsou ve své výchově jednotní. Stojí za sebou a jednájí v situacích stejně nebo velmi podobně. Monika s Milanem výchovu konzultuje, i když Milan se sám na výchově nijak nepodílí. O své výchově hovoří jako o respektující v rámci možností, ale zároveň podotýkají, že když má dojít k nějakému kompromisu, jsou naštvaní.

Ve výchově Milan lituje, že děti nevedli více ke kroužkům a nepodporovali jejich vloh. Monika zase lituje, že s dětmi netrávila více času. Po rozhovoru si uvědomuje, že jí kamarádský vztah s dětmi chybí, ale dnes již neví, jak ho získat. Milan podotýká, že byli u rodinného poradce, ale konkrétně jemu nic jeho návštěva nedala. Když jsem se

zeptala, jaké děti by svou výchovou chtěli vychovat, bylo mi řečeno, že takové, aby měli životní hranice, aby byly nebojácné a v životě se uměly prosadit. Ohledně Lenky by si přáli, aby byla více průbojná.

Rodičů jsem se také zeptala, zda si vybaví výchovnou situaci, kdy na sebe nebyli hrdí a reakci by raději změnili. Takových situací dle rodičů bylo plno, ale ponaučení nepřišla žádná. Podotýkají, že z jejich strany nepřišla ani omluva nebo vysvětlení.

Svou výchovu by nezměnili. Oba také potvrdili, že stejnou výchovou byli vychováváni i oni.

Shrnutí

Tato rodina mě velmi překvapila. Z pozorování před rozhovorem jsem rodinu viděla jako rodinu spolupracující, respektující a takovou, která drží při sobě. Nenapadlo by mě, že zde nefungují kamarádské vztahy mezi rodiči a dětmi. Myslím si, že tato rodina by se měla změnit přístup k dětem. Z matky Moniky jsem velmi cítila, že jí i některé situace mrzí, že by chtěla mnohé změnit, ale neví jak. Možná v tomto směru hraje roli i tvrdohlavost Milana, který si pevně stojí za výchovou, kterou aplikují.

2.2.4 Rodina D

Anna a Radim žijí v rodinném domě na malé vesnici. Spolu mají dvě děti. Justýnu 16 let a Radima 12 let. Anně je 41 let, vystudovala střední školu zakončenou maturitou. Radimovi je 41 let a vystudoval střední školu, též zakončenou maturitou. Oba pracují v rodinné firmě, kde Anna pracuje jako účetní a Radim je majitelem a jednatelem firmy. Firma sídlí v jejich rodinném domě. Když bylo Anně a Radimovi 25 let, narodila se jim dcera Justýna. O 4 roky později se narodil syn Radim. Rodina má pevné kořeny a pevné zázemí. Anna se s dětmi hodně věnuje sportu, nebo sportuje sama. S Radimem rádi navštěvují společenské události jako divadelní představení, koncerty, aj. Děti se narodily do manželského svazku. Justýna studuje prvním rokem na střední škole.

Rozhovor byl veden pouze s matkou a s dcerou Justýnou.

Rozhovor s Justýnou

V úvodu rozhovoru se Justýny ptám na nepříjemnou situaci. Žádnou si nevybavuje. Pouze popisuje situace se školou, když přinesla horší známky. Neposuzuje ji, ale jako negativní, spíše pozitivní nebo neutrální. Nikdy nebyla za známky bita nebo nějak osočována. Justýně věří a nepřebírají za ni zodpovědnost. Když jsem se zeptala přímo na otce, Justýna říká, že vše spíše řeší s matkou. Otec se do výchovy moc nezapojuje. Justýna říká, že většinou reaguje křikem.

Výchovu rodičů charakterizuje každou zvlášť. Matčinu jako volnější a přátelskou. Ze strany otce jako vznětlivou a přísnou. Větší autoritu a respekt chová k matce. Matku bere jako dobrou kamarádku, které může vše říct. Každý večer spolu sedí a povídají si.

Rozhovor s matkou Annou

Při povídání s Annou cítím vřelý vztah k dětem. Chce k nim mít kamarádský vztah, aby se k ní rády vracely. To vše z ní je i cítit. Jak o dětech mluví, vypovídá mnohem více, než by řekla. Svou výchovu popisuje jako sdílnou, respektující, přátelskou. Hovoří: „S dítětem sdílím všechno, co ho trápí, zajímá.“

Snaží se k dětem přistupovat tak, aby jí nemusely lhát, ale naopak se rády svěřily. Ve své výchově se snaží, aby z dětí vyrostli správní lidé, kteří budou cílevědomí. Nesejdou z cesty, která je vede za jejich cílem. Výchovu svého manžela popisuje stejně jako Justýna.

Shrnutí

Rozhovor s Annou netrval dlouho. Sama říkala, že nemá co více odpovědět, ale i tím málem o své výchově řekla mnoho. Její výchova je přátelská a vřelá. Svě děti respektuje a přistupuje k nim spravedlivě. Ve výchově se cítí silná a věří, že jedná správně.

2.2.5 Rodina E

Rodinu tvoří David a Linda. Bydlí v rodinném domě na okraji malé vesnice. David s Lindou spolu vychovávají dvě Davidovy dcery, Evu 15 let a Emu 11 let, z předchozího manželství a jednu společnou dceru Karolínu – tři roky. David má dcery z předchozího manželství ve střídavé péči. Jeden týden jsou u matky a druhý týden u něj. Davidovi je 40 let a Lindě 33 let. David má vystudovanou vysokou školu zakončenou titulem Ing., Linda absolvovala vyšší odbornou školu zakončenou titulem Dis. David má svou vlastní firmu. Linda je na rodičovské dovolené s jejich společnou dcerou. Když bylo Davidovi 26 let, narodila se dcera Eva, o 4 roky později se narodila druhá dcera Ema. David dcery vychovává sám, i když je Linda po dobu jejich pobytu u otce doma. David si nepřeje, aby Linda jeho děti vychovávala. Linda k dětem přistupuje prakticky a sporadicky. Na výchovu dětí má svůj názor, který neskrývá a otcí dětí se s ním svěřuje. Eva studuje prvním rokem střední školu a přeje si být právnička.

Rozhovor byl uskutečněn s otcem a dcerou Evou.

Rozhovor s Evou

Eva začne mluvit mimo dané otázky, a tak ji nechávám. Povídá sama o sobě, kdy je nezodpovědná a nespolehlivá. Když se jí ptám proč, říká, že to o sobě ví, ale nemá sílu něco změnit. Z tohoto důvodu se dostávám k otázce o trestání. Trestání probíhá, ale není nijak veliké. Eva popisuje, že otec není důsledný, a proto nevidí důvod se změnit. Paradoxně výchovu otce popisuje jako přísnou, ale kamarádkou. Vždy ji vyslechne a respektuje. Vždy může počítat s tím, že jí otec pomůže. Má v něm velkou oporu. Říká, že zároveň cítí i autoritu. V komunikaci se cítí uvolněná a otci říká skoro všechno. Cítí jistotu, že může za otcem kdykoli přijít a bude vyslechnuta. O vztahu s rodiči mluví vřele: „V každé situaci mám od rodičů oporu a pomoc.“

Jediný špatný aspekt vidí v sobě, který je jí otcem vyčítáno, že nemyslí na své věci. Sama přiznává, že o tom ví. Ale opět mluví o přebírání zodpovědnosti otcem, a proto ji ona sama nemá. Stejnými slovy mluví i o matce.

Rozhovor s Evou byl velmi krátký. Nechtěla mi nic moc říct a odpovídala velmi stroze. Některé odpovědi jsem z ní musela pracně dostávat, proto jsem ji dále netrápila a rozhovor ukončila. Při povídání s otcem jsem se dozvěděla, že Eva po příchodu domů sdělila, že jí byl rozhovor nepříjemný, že ho dělat nechtěla a mnoho věcí nalhala. Její rozhovor tedy ztrácí na spolehlivosti, bohužel nemohu posoudit do jaké míry. Dceřina výpověď může být však konfrontována s rozhovorem s otcem.

Rozhovor s otcem Davidem

David říká, že děti vychovává stejně, jak byl vychován on sám. Výchova jeho matkou je mu bližší a o tu se i nějakým způsobem snaží. Naopak se snaží vyvarovat chyb ve výchově ze strany otce. Také si je vědom, že jeho přístup ve výchově je ovlivněn rozvodem s matkou Evy. Kvůli tomuto podnětu David vychovává ve strachu. Snaží se neudělat nic špatně, aby o děti nepřišel. Není mu úplně příjemné se o této rovině výchovy bavit. Říká, že se moc snaží, aby uspokojil všechny strany, ale neví, jak to udělat. Ví, že Eva je nezodpovědná, lehkomyšlná a nerozvázná. Výchovný přístup by k ní chtěl změnit, ale neví jak. Z jeho odpovědí a chování je cítit bezradnost. Popisuje problémy s matkou Evy a potvrzuje, že tyto problémy ho drží ve výchově zkrátka. Je to pro něj začarovaný kruh a neví, jak z něj ven. Komunikaci s dcerou považuje za kamarádkou a říká, že si spolu rozumí. Jemu samotnému záleží na Evině škole, pro

kteřou se rozhodla, a také jí proto byl velkou oporou při přijímacích zkouškách. Chtěl by z dětí vychovat slušné lidi, zodpovědné a úspěšné. Jinak o své výchově hovoří takto: „Snažím se vychovávat jinak, než jsem byl vychováván já – nelíbilo se mi, jak se ke mně choval otec. U otce Davida vidíme, že i do jeho výchovy zasahuje výchova, kterou prošel.

Shrnutí

David je na svou výchovu svým způsobem hrdý. Nějaké změny by nastavit chtěl a prý už i nastavil. Je si vědom, že změn by mělo přijít více. Ví, že záleží pouze jenom na něm. Davidova výchova je respektující a láskyplná, to potvrzuje i mé pozorování. Otázkou zůstává, jestli David nějaké změny ve výchově provede. Tvrdí, že nezodpovědnost Evy mu vadí, ale nezdá se mi, že by mu vadila natolik, aby se horlivě pouštěl do výchovných změn.

2.2.6 Rodina Z

Rodinu Z tvoří Blanka 63 let, Kamil 62 let a jejich tři děti. Kamil 38 let, Jiří 37 let a Matěj 30 let. Blanka s Kamilem žijí na kraji vesnice. Blanka má ráda práci na záhonech, které má vždy pečlivě upravené. Kamil se zase stará o zahradu. Oba dva stále chodí do práce. Mají rodinnou firmu, Kamil prodává a Blanka vede účetnictví. Blanka má vystudovanou střední školu ukončenou maturitou. Kamil má vystudovanou vysokou školu ukončenou titulem Ing.

Syn Kamil se narodil, když bylo Blance a Kamilovi 24 let. O rok později se narodil syn Jiří a o dalších osm let později syn Matěj. Všechny jejich děti mají již své děti. Blanka s Kamilem mají šest vnoučat. Vnoučata si rádi berou na prázdniny nebo jen na víkendy. Děti se narodily do manželského svazku.

Kamil má vystudovanou vysokou školu ukončenou titulem Mgr. Pracuje jako učitel na gymnáziu, učí dějepis a český jazyk.

Jiří vysokou školu nedokončil a spokojil se s maturitním oborem. Pracuje v rodinné firmě.

Matěj má vystudované střední odborné učiliště ukončené výučním listem v oboru truhlář. Pracuje na živnostenský list jako truhlář.

Rozhovor probíhal se syny Kamilem, Jiřím a s rodiči. Kamil a Jiří mluvili před rodiči a rodiče zase před nimi. Panovala příjemná nálada a úsměvy se nešetřilo. Po nějaké době odpovídání se nálada změnila. Při rozhovoru s rodiči Jiří neustále vstupoval matce do řeči. Rozhovor byl ukončen a pokračování se konalo druhý den bez synů.

Rozhovor s Kamilem

Kamil odpovídá na otázky klidně. Říká, že i v tomto věku se ho snaží rodiče vychovávat, ale nemá jim to za zlé. Naopak se snaží z jejich připomínek něco vzít. Dokonce od nich očekává, že mu budou radit, rady ochotně přijímá. Rodiče jsou Kamilovým vzorem ve výchově, kterou pokládá za správnou. Výchovu popisuje jako kamarádkou, otevřenou a upřímnou. Pojmenovává ji jako stabilní výchovu k dospělosti. Vztahy s rodiči má skvělé, a proto se i často vrací domů a rád s nimi tráví čas.

Když odpovídá na otázku, co mu rodiče výchovou dali, neváhá a říká: „Životní spokojenost“. Při vzpomínce na období adolescence pamatuje na pár fyzických trestů ze strany otce, ale také hned zmiňuje, že otce následně hned mrzely. Kamil byl s výchovou rodičů spokojený.

Rozhovor s Jiřím

Jiří je povahově jiný než Kamil, a proto na první otázku odpovídá jinak. Rodiče ho zkouší stále vychovávat, ale Jiří se nenechá. „Zkouší mi dávat rady, ale nedaří se jim to.“ O rady nijak nestojí a také se tak k rodičům staví. V otázce, jestli své děti vychovává stejně jako jeho rodiče, má jasno. Jiří dle sebe vychovává, kdežto jeho rodiče nevychovali. Na otázku odpověděl: „Já se snažím své děti vychovávat, zatím co naši rodiče nás nevychovali.“

S jejich výchovou ale nijak nespokojený nebyl, naopak mu vyhovovala. Když se Kamil zamyslí, co mu výchova dala, odpovídá, že ho formovala do podoby, jakým je. Vztahy považuje za dobré.

Ve vzpomínkách na adolescenci cítil příkoří v situacích ve škole. Rodiče se zastávali učitele, kdežto Kamil očekával, že se zastanou jeho.

Rozhovor s rodiči Blankou a Kamilem

V úvodu rozhovoru Kamil říká, že každý vychovával jinak. On že byl více ten přísný a byl ten, co vychovával. O Blančině výchově hovoří jako o volné, protože moc nevychovávala. Blanka o sobě říká, že byla hodně benevolentní. Také přiznává, že se s Kamilem o výchově hádali, a to především v okamžicích, kdy se neshodli na společném postupu. Jinak svou výchovu popisují jako kamarádkou a volnou.

Dnešní přístup k synům mají vlídný, kdykoli pomohou a jsou ochotni vždy poradit. Se svými dětmi se schází pravidelně a rádi. Pomáhají jim s jejich dětmi, které vyzvedávají ze školy nebo si je berou na prázdniny.

Nějaké rady synové sem tam dostanou, ale ne moc. Blanka rady vyvrací a spíše je nahrazuje slovem starosti. Kvůli těmto starostem synům opakuje, v čem by měli jednat jinak. Říká, že ji nikdo neposlouchá, ale svým způsobem ji respektují.

Shrnutí

Kamil s Blankou své výchovy nelitují. Uvádějí, že dělali vše pro děti, aby byly spokojené. Kamil s Jiřím jsou v dospělém věku úspěšní a dalo by se říci, že právě velké poděkování patří rodičům. Kamil mohl vystudovat vysokou školu, Jiří pracuje v rodinné firmě a Martin díky rodičům může provozovat truhlářství. Kamil má dle výpovědi a pozorování klidnější povahu. Kdežto Jiří byl dítětem vzdorovitějším a to si převzal i do věku dospělého. Všichni synové se domů rádi vracejí a z toho vyplývá, že vztahy jsou pozitivní a upřímné, jak všichni dotázaní vypověděli.

2.2.7 Výstup z rozhovorů

Vybrané rodiny jsou mi blízké, ale snažila jsem zachovat objektivitu. Možná právě proto, že se s rodinami znám, dovolila jsem si otázky více upřímné, které bych jiným rodinám nedala. Díky možnému pozorování si dovolím říci, že odpovědi byly pravdivé. Nálada vládla příjemná a nikdo nebyl k rozhovoru nucen. Všichni se zúčastnili dobrovolně.

Při popisování rodin jsem dodržela podmínku soukromí. Jména osob jsem proto změnila.

Jak se můžeme dočíst, všechny rodiny spojuje stejné bydlení a stejná ves. Na první pohled jsem každou rodinu považovala za naprosto odlišnou. Po rozhovoru si troufám říci, že rodiny, až na jednu, mají hodně společného. Ze zmíněných šesti rodin hned pět rodin popisovalo svou výchovu jako kamarádkou, respektující, vysvětlující a upřímnou. Šestá rodina se tomuto vymyká. Jak bylo výše popsáno, chtějí vychovávat, ne se kamarádit. U této rodiny mě tento výchovný postoj překvapil, jelikož jsem si myslela pravý opak.

Rodičům také byly položeny dvě otázky, které jsou dále jako výzkumné.

Jak rodiče chápou pojem klasická výchova?

V této otázce se rodiny rozcházejí. Některé odpovídaly, že to je výchova, jakou vychovávají. Při povzbuzení, jaká to tedy je, mi bylo řečeno:

- dopřát dětem do určité míry, co chtějí,
- domlouvání na obou stranách,
- vzájemný respekt,
- kdykoli dítě vyslechnout.

Druhá část rodin na otázku pojetí klasické výchovy odpověděla, že je to výchova kde se:

- křičí,
- bije,
- nerespektuje,
- výchova cukru a biče.

Po této otázce, na kterou jsem dostala odpovědi, jsem se zeptala na další výzkumnou otázku.

Jak rodiče rozumí pojmu alternativní výchova a zda si myslí, že jejich výchova je alternativní?

Rodiče jasně odpovídali, že jejich výchova určitě alternativní není. Pod pojmem alternativa si představovali.

- nošení dětí v šátku,
- dlouhodobé kojení,
- volná výchova.

Tyto dvě otázky ukázaly, jak rodiče vnímají nebo vlastně nevnímají alternativní výchovu. Když si přečtu odpovědi rodin, dozvídám se, že rodiny právě alternativní výchovou vychovávají. Jen proto, že dnešní doba má pro respekt, společné spaní, vysvětlování a domlouvání jiné pojmenování, neznamená, že je tato výchova jiná nebo nová. Samozřejmě jsem si vědoma toho, že rodiny, které se vyznačují jedinečnou výchovou alternativní, se snaží zároveň na své děti nekřičet a nebít je. U většiny rodičů zmíněných rodin jsem si mohla všimnout, že především matky na své výchově a na svém chování k dětem pracují. Přibližují se tedy k výchově alternativní, jak ji dnešní doba nazývá. Není však jasné, zda tuto výchovu označit jako alternativní nebo klasickou.

Souhrnné výsledky testu Nevýchova

Výsledky testu ukázaly, že nejvíce procent získal profil rodič policajt, a to 276 %. Na druhé místo se dostal rodič partner s 269 %. Třetí rodič učitel s 228 % a čtvrtý rodič nadšenec 224 %. Podrobné výsledky jsou popsány v příloze, jež obsahuje i výsledky jednotlivých rodičů.

2.2.8 Výsledky výzkumného šetření internetového rozhovoru

Dotazovaných bylo celkem dvanáct žen – matek. Matky byly stejné věkové kategorie, tedy ženy nad 40 let.

Rozhovor s matkami ze skupiny klasické výchovy

V této skupině jsou tři ženy vdané a tři ženy rozvedené, přičemž dvě z nich mají partnera a jedna je sama. Všechny mají nebo měly děti v adolescentním věku – věk dětí se pohybuje od patnácti let do jednadvaceti let. Čtyři ženy z této skupiny mají vysokoškolské vzdělání, ostatní dvě mají vystudovanou střední školu s maturitou. Všechny se ve výchově s otcem dětí rozcházejí, ale některé uvádí, že se navzájem ve výchově respektují a jsou si oporou.

Na otázku, co si představují pod alternativní výchovou, odpověděly:

- vysvětlování,
- domlouvání,
- nechat dítě dělat si, co chce,
- volnost,
- společné spaní,
- kontakt s rodiči.

Když jsem se jich zeptala, jakou výchovu uplatňují ony, odpověděly, že rozhodně ne alternativní, ale dítě s nimi spalo dlouho, bylo i dlouho kojené, nosily je hodně v náručí, také že se s dítětem na věcech domlouvají, ale že když je třeba, ušetří dítěti pohrabeček nebo ho potrestají. Ty, které odpovídaly, že je někdy třeba ušetřit fyzický nebo jiný trest, si za tímto rozhodnutím stojí, protože výchova bez trestu a bití podle nich není možná. Ostatní zmíněné odpovídaly, že se snaží dítě nebit a netrestat.

Na otázku, co si představují pod klasickou výchovou, odpověděly:

- výchova, kterou vychovávám,
- občasné tresty,
- stanovené hranice,
- dítě musí poslouchat.

Odpovědi většiny matek byly totožné, ale našly se i ty, které s výrokem, že dítě musí poslouchat, nesouhlasily.

Rozhovor s matkami z alternativní skupiny

V této skupině jsou všechny ženy vdané, kromě jedné matky, která má partnera, ale nežije v manželském svazku. I tato skupina má nebo měla děti v adolescentním věku a jejich věk se pohybuje od patnácti let do dvaceti let. Dvě ženy mají vystudovanou vysokou školu a čtyři mají absolvované střední školy ukončené maturitou. Se svými partnery se ve výchově respektují, jsou si oporou a většinou mají i společný náhled na výchovu. Tyto ženy – matky své děti nosily v šátku nebo nosítku a zajímají se o vzájemné respektování. Snaží se děti netrestat, domlouvat se s nimi a některé z nich praktikují domácí vzdělávání svých dětí.

Na otázku, co si představují pod alternativní výchovou, odpověděly:

- kontaktní rodičovství,
- vzájemný respekt,
- domlouvání.

Když jsem se zeptala, jakou výchovou vychovávají, bylo mi řečeno, že se právě snaží o tu, kterou dnešní společnost označuje za alternativní, ale ony by ji označily za intuitivní, empatickou a respektující. Na této odpovědi se všechny matky shodly.

Na otázku, co si představují pod klasickou výchovou, odpověděly:

- křik,
- bití,
- trestání,
- přehlížení dítěte.

K této otázce matky uvedly, že i přesto že se snaží vychovávat „alternativně“, občas křičí nebo plácnou dítě. Slovo plácnout pak specifikují, že jde opravdu o pouhé plácnutí, nikoli bití.

Shrnutí

Po rozhovoru s matkami těchto dvou skupin opět docházím k závěru, že dnešní alternativní výchova není výchovou novodobou. Pro upřesnění dnešní výchovy bych řekla, že se rodiče více snaží svému dítěti naslouchat a brát ho jako individuální osobnost, ale to již zmiňuje Matějček (2013) ve svých publikacích, viz teoretická část.

Z rozhovoru tudíž vychází, že i matky, které vychovávají alternativně, svou výchovu považují za klasickou, jako matky ze skupiny klasické výchovy. Ani jedna skupina si nepřipadá ve své výchově odlišná.

3 Diskuse

Po celou dobu výzkumného šetření jsem rodičům a jejich dětem kladla otázky. Odpovědi směřovaly na čtyři konkrétní cílové otázky.

Jak rodiče vnímají svou výchovu?

Rodiče svou výchovu vnímají vcelku pozitivně. Z rozhovorů vyplývá, že dopad výchovy, kterou byli vychováváni oni sami, má význam v jejich výchovném přístupu k adolescentovi. Většina rodičů přebírá vzorce od svých rodičů, ať už ty špatné, nebo dobré. Při rozhovorech se zmiňovaly prvky respektování, domluvy, přístupu individuality, ale také přístupu mocenského přehlížení a nerespektování. Podle těchto prvků bych výchovu rodičů charakterizovala jako demokratickou či autoritářskou (Peterková, 2014).

Jak děti vnímají výchovu rodičů?

Děti výchovu rodičů vnímají kladně. Ve většině případů jsou děti na své rodiče hrdí, váží si jich a chtěly by se ubírat stejným směrem jako oni. Tito adolescenti jsou respektováni, rodiče se s nimi domlouvají a pěstují si vřelý vztah. Zde rodiče uplatňují demokratickou výchovu.

Opakem vnímám výpovědi, které byly negativní, až rezignující. Z těchto výpovědí je znát, že děti by si přály výchovný přístup jiný. Z výpovědí adolescentů usuzuji, že jsou vychováváni výchovou autoritářskou. V teoretické části prostřednictvím Peterkové (2014) popisují dopad autoritářské výchovy na chování adolescenta. Peterková (2014) uvádí, že dítě, které je vychováváno autoritativně, je vedeno k agresivitě, že dítě má málo iniciativy, aby se snažilo, a zároveň se rodičům podřizuje. Tady můžeme vidět, jak se právě tito adolescenti chovají podle těchto vzorců.

Jak rodiče rozumí alternativnímu rodičovství?

Rodiče na tuto otázku většinou odpovídali, že neví nebo se jedná o blízký vztah dítěte s rodiči charakterizovaný například dlouhodobým kojením či spaním s dětmi v posteli. Také bylo odpovězeno, že při alternativním rodičovství nemá dítě stanovené hranice.

Matky z internetového rozhovoru odpovídaly podobně. Všechny uvedly, že používají občasných trestů. Ženy ze skupiny klasické výchovy odpovídaly, že jejich výchova je právě ona klasická a s alternativou nemá nic společného. Ale i ony uváděly, že jejich děti s nimi spaly v posteli, byly dlouhodobě kojené a přistupují ke každému dítěti jinak. Matky z alternativní skupiny naproti tomu vypovídaly, že tresty občas použijí, ale s tím rozdílem, že trestání není jejich hlavní výchovný prostředek a spíše se mu snaží vyvarovat. Svou výchovu považují za jinou, ale ne alternativní.

Jak jsem již uvedla v teoretické části, dnešní doba jakoukoli jinou výchovu než „klasickou“ považuje za alternativu. Pod touto alternativou se však neskrývá žádné velké neznámo, a jak jsem z výzkumného šetření zjistila, mnoho rodičů prvky tzv. alternativy používá. Rovněž rodiče uplatňují i kontaktní rodičovství tak, jak ho chápe například Sears a Searsová (2012, s. 12, 13): „Kontaktní rodičovství především znamená, že otevřeme svou mysl a své srdce a budeme naslouchat individuálním potřebám svých dětí - dovolíme svým vlastním dovednostem a znalostem o dítěti, aby nás vedly k rozhodnutím, jež budou pracovat nejlépe jak pro nás, tak pro dítě.“

S tímto tvrzením souzněly minimálně tři ze zkoumaných rodin. Bylo řečeno, že své děti vychovávají s respektem a že přizpůsobují výchovu dle individuality dítěte.

Jak rodiče chápou pojem klasická výchova?

Na otázku rodiče odpovídali, že klasická výchova je ta, kterou praktikují právě oni. V odpovědích rodičů jsem se setkávala s tvrzením, že ve své výchově používají tresty. Zároveň odpovídali, že se respektují se vzájemně, naslouchají si. Jedna rodina se s pohledem na klasickou výchovu lišila. Klasickou výchovu charakterizovali spíše tak, že rodič nesmí být kamarád, že dítě má poslouchat a mít pevné hranice. S tímto pohledem na klasickou výchovu jsem se setkala pouze v jedné rodině a ostatní se svými

prvky výchovy přibližovali k tzv. výchově alternativní, i když bylo používáno trestů, které například kontaktní rodičovství nepodporuje.

Rodiče udělovali tresty v rámci výchovy a nepomýšleli, že by udělení trestu mohlo být něco špatného. Tento výchovný prvek však nemusí mít účinky, jaké rodiče zamýšlí. Markhamová (2015, s. 174) hovoří takto: „Pokud chcete vychovat samostatné dítě, které bude ochotné spolupracovat a kterému budete moci – i v pubertě – důvěřovat, že bude jednat správně, neměli byste ho nikdy trestat. Žádné naplácání na zadek, žádné posílání do kouta, žádný křik, žádné rodiči vymyšlené důsledné jednání. Opravdu žádné tresty. Slovo disciplína ve skutečnosti znamená „vedení“, ale my si pod tímto pojmem představujeme pouze tresty. Tresty naruší váš vztah s dítětem, a tak zničí jedinou motivaci dítěte k tomu, aby se chovalo tak, jak potřebujete, abyste vychovali dítě, na které můžete být hrdí.“

S tímto tvrzením by zřejmě většina rodičů nesouhlasila. Myslí si, že právě trestáním dovedou své děti k zodpovědnosti, slušnosti a poslušnosti. Na otázky, jaké děti rodiče chtějí vychovat, mi bylo ve výzkumném šetření odpovězeno, že zodpovědné, úspěšné, slušné. Postup rodičů se s postupem Markhamové (2015) neslučuje, ale cíl je společný.

Odpovědi na výzkumné otázky jsou si vzájemně podobné. Rodiče odpovídali, že vychovávají výchovou klasickou, ale mnoho prvků vyjmenovali z výchovy alternativní.

Závěr

V bakalářské práci jsem se snažila poukázat na rozdíly ve výchově a na vnímání výchovy rodiči a dětmi.

V první části výzkumného šetření, která byla založena na rozhovorech s rodiči a jejich adolescentními dětmi (v jednom případě s dětmi již dospělými), jsem dospěla k závěru, že rodiče jsou se svou výchovou spokojeni a neměnili by ji. Výchova, jakou své děti vychovávají, vycházela ze stylu výchovy, jakou uplatňovali již jejich rodiče. Toto tvrzení bylo řečeno v každém rozhovoru. Ať už se svou výchovu snažili změnit nebo šli zcela ve šlépějích rodičů, lze u těchto rodin konstatovat, že výchovná zpětná vazba funguje po několik generací. Zajímavé bylo zjištění, že v málokteré ze zkoumaných rodin se do výchovy aktivně zapojoval i otec. Ve většině případů figuruje otec jako přihlížející a matka je jediným aktivním vychovatelem. Rodiče také uvedli, že jsou se svou výchovou spokojeni, ale přesto na sobě stále pracují nebo by zapracovat chtěli. Jedna rodina dokonce zmínila, že by se ráda snažila o změny, nad kterými začala přemýšlet po rozhovoru se mnou.

V rozhovorech s rodinami, v nichž jim byly položeny konkrétní otázky na alternativní a klasickou výchovu, jsem došla k závěru, že většina rodin a matek vychovává alternativními prvky, o jejichž alternativním pojetí vůbec nevědí. Rodiče svou výchovu považovali za klasickou a alternativní za nějakou jinou, zvláštní. Ti rodiče, kteří o to měli zájem, jsem informovala a odkázala je na zdroje, aby si o alternativní výchově něco přečetli. Zpětná vazba na výchovu, kterou uplatňují na své adolescenty, je udivila. Netušili, nakolik je jim alternativní výchova blízká. Jen jedna rodina z dotázaných se vymykala, ta podle rodičů i výstupů z rozhovoru vychovává výchovou klasickou.

V druhé části výzkumného šetření – z rozhovorů s matkami – jsem se dozvěděla, že i skupina žen, která tvrdila, že vychovává klasickou výchovou, používá alternativní prvky, jako je např. respektování dítěte dle jeho individuality, domlouvání se, vysvětlování apod. Naopak skupina označovaná jako alternativní zase vypověděla, že i ona občas na dítě křičí nebo se dítě snaží nějakým způsobem trestat. Matky jsem dále

neodkazovala na zdroje, aby si případně něco o alternativní výchově přečetly, byly pouze dotazovány.

Z tohoto opět ale plyne závěr, že nelze tvrdit, že klasická výchova nenesou prvky výchovy alternativní nebo naopak, že alternativní výchova nečerpá i z klasické.

Z rozhovoru dotazovaných rodičů, jsem v závěru došla, že alternativní výchovu spíše spojují s vědomím, že si dítě při této výchově může dělat, co chce. Že dítě nemá žádné hranice, nerespektuje autoritu rodičů či jiných dospělých a že z nich rostou nevyzpytatelní jedinci. Jak již bylo uvedeno, výchovu lze rozdělit na tři typy. Na autoritativní, demokratickou a liberální. Když shrnu všechny výpovědi rodičů, troufám si říci, že rodiče, kteří své dítě či děti vychovávají s respektem, důvěrou, důsledností, bez velkého bití a pouze za občasného křiku apod. a zároveň na sobě rodiče pracují a nekladou veškerou vinu svým dětem, spadají do typu výchovy demokratické. Pokud tedy má výchova klasická nebo alternativní tyto jmenované prvky, je stále jednou a toutéž výchovou. Na druhou stranu se našli i rodiče, kteří tyto prvky neuznávají a tvrdili, že jejich výchova je klasická a ta druhá alternativní. Z blízkého prozkoumání jsem došla k závěru, že jejich výchova spadá do výchovy autoritativní. Když vezmu v potaz i jiné rodiny, se kterými jsem rozhovor nedělala a které vychovávají benevolentně – dítě opravdu nemá hranice a žije si, jak chce – nechápu jejich výchovu jako alternativu. Vidím v tom naopak, že taková výchova je liberální. Jak tedy pohlížet na rozdíly mezi dnešní alternativní nebo klasickou výchovou? Došla jsem k závěru, že toto rozdělení nemusí být stěžejní a podstatné. Dalo by se říci, že toto rozdělení se v praktickém životě neuplatňuje a oba přístupy se mohou nevědomky v konkrétní rodinné výchově prostupovat.

*„Staří lidé věří všemu, lidé středního věku
nedůvěřují ničemu, mladí lidé vědí všechno.“*

Oskar Wilde

Seznam zdrojů

Seznam literatury

ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, 2010. ISBN 978-80-7252-287-3.

CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE. *Pubertáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Praha: Portál, 2010. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-662-9.

Herman, Marek. *Najděte si svého manžana: co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli*. 2., přeprac. vyd. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-023-3.

JORDAN, Sarah a Janice HILLMAN. *Puberták - návod k obsluze: rady pro provoz a tipy k řešení problémů*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3515-0.

KANT, Immanuel. *O výchově*. Přeložil Josef JANČAŘÍK. Praha: Dědictví Komenského, 1931. Knihovna pedagogických klasiků.

KOPŘIVA, Pavel et al. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LIEDLOFF, Jean. *Koncept kontinua: hledání ztraceného štěstí pro nás i naše děti*. Praha: DharmaGaia, 2007. Nová éra. ISBN 978-80-86685-79-3.

LOCKE, John a František SINGULE. John Locke *O výchově*. Praha: Státní pedagogické nakl., 1984. Z dějin pedagogiky, sv. 24.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MÁDROVÁ, Eva. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál, 1998. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-229-7.

MARKHAM, Laura. *Aha! Rodičovství: jak přestat křičet a začít žít s dětmi v harmonii*. Přeložil Jana VLKOVÁ. V Praze: Tady a teď, 2015. ISBN 978-80-88130-03-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech*. 4. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-85282-00-3.
- NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 978-80-261-0115-4.
- PETITCOLLIN, Christel. *Jak správně komunikovat se svým dítětem*. Praha: Pierot, 2009. For life. ISBN 978-80-7353-142-3.
- PREKOP, Jirina. *Jak být dobrým rodičem: krůpěje výchovných moudrostí*. Praha: Grada, 2001. Pro rodiče. ISBN 80-247-9063-7.
- PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. 3. vyd. Praha: SPN, 1983. Učebnice vysokých škol (SPN).
- SEARS, William a Martha SEARS. *Kontaktní rodičovství: rozumná cesta k pochopení a výchově dětí*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0597-1.
- STENSON, James B. *Jak se připravit na pubertáky?: průvodce pro rodiče*. Přeložil Jan MIZERA. Brno: Axis, 2017. ISBN 978-80-88037-10-1.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje

HERMAN, Marek. Tříleté dítě by mělo mít doma nejméně dvě povinnosti. In: *Rodiče vítáni* [online]. Praha: EDUin, o.p.s., 19.11.2017 [cit. 19.4.2019]. Dostupné z: <https://www.rodicevitani.cz/co-si-mysli/marek-herman-trilete-dite-by-melo-mit-doma-nejmene-dve-povinnosti/>.

Jak navázat a zlepšit komunikaci s vaším adolescentem. In: *Vaše děti.cz* [online]. Jevíčko: Petra Vymětalová, 18.3.2010 [cit. 19.4.2019]. Dostupné z: <http://www.vasedeti.cz/vychova/vychova-teenagera/jak-navazat-a-zlepsit-komunikaci-s-vasim-adolescentem/>.

Kognitivní vývoj v období dospívání [online]. Brno: Informační systém Masarykovy univerzity ©2015 [cit. 19.4.2019]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2015/ASPG_VYPS/um/52335199/kap8_5.html.

Nevýchova [online]. Praha: Nevýchova s.r.o. [cit. 19.4.2019]. Dostupné z: <https://www.nevychova.cz/>.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Typy výchovy

Tabulka 2: Přehled matek internetového rozhovoru

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka rozhovoru Rodiny A

Příloha č. 2: Struktura osobního rozhovoru s rodinami

Příloha č. 2: Test NEVÝCHOVY

Příloha č. 1

Ukázka rozhovoru Rodiny A

Jakou upřednostňujete výchovu?

Jana: Měla jsem od rodičů kamarádkou výchovu a tu se snažím dát i svým dětem.

Pavel: Jedeme podle své výchovy, kterou jsme pochytili. Takhle jsme byli vychováváni i my.

Změnili byste svou výchovu?

Pavel: „Několikrát jsem výchovně jednal jako moji rodiče, ale zpětně bych situaci řešil jinak. Hodně mě ve výchově ovlivnila manželka. Vychovává dobře, ale já bych více vysvětloval.“

Jana: „Svou výchovu měnit nechci. Jsem spokojena, jak vychovali rodiče mě, a proto to dělám stejně.“

Co očekáváte od své výchovy?

Jana: „Že se za mě děti nebudou muset stydět. Chtěla bych mít ze své výchovy radost.“

Pavel: „Správně, výchovně, tak abych děti nasměroval, aby našli svoji životní cestu.“

Jaké děti svou výchovou vychováváte?

Jana: „Slušné, pracovité.“

Pavel: „Zodpovědné, aby uměly řešit své problémy.“

Trestáte své děti?

Jana: „Trestám, do určité míry, ano.“

Pavel: „Když se s dítětem sladíme na stejnou kolej, trestání není třeba.“

Jak chápete pojem klasická výchova?

Jana: „Dopřát dětem v určité míře, co chtějí. Domlouvání s dítětem. Výchova, jakou vychovávám já.“

Pavel: „Tou vychováváme, ne?“ (pohlédnutí na manželku a úsměv)

Víte, co znamená, když se řekne kontaktní rodičovství?

Jana: „Nevím.“

Pavel: „Bližší vztah s dítětem. Není rozdíl mezi dítětem a rodičem.“

Rozhovor s dětmi

Jak bys popsal výchovu rodičů?

Vašek: „Výchova dopřívání. Dávají mi to, co sami neměli.“

Luboš: „Správná. Nic proti jejich výchově nemám. Myslím, že kamarádká.“

Jaký vztah s rodiči máš?

Vašek: „Dobrý. Jsem rád za své rodiče a jsem rád jejich syn. Mám k nim autoritu, ale zároveň spolu máme kamarádký vztah.“

Luboš: „Kamarádký, ale beru je jako autoritu. Vážím si jich.“

Trestali tě rodiče?

Vašek: „Dostal jsem občas vařečkou. Musel jsem někdy za trest počítat příklady.“

Jak si se cítil, když jsi byl trestaný?

Vašek: „Brečel jsem, byl jsem naštvaný a chtěl jsem, aby za mnou mamka přišla. Nepřišla.“

Trestali tě rodiče?

Luboš: „Na velké trestání si nepamatuji. Určitě byly zákazy na PC za špatné známky. Trávil jsem na počítači hodně času, i na úkor školy. Myslím si, že tresty byly potřeba. Jdu totiž vždy do konce, dokud se něco nestane. Domluva si myslím, že by na mě nefungovala.“

Jak jsi se cítil?

Luboš: „Nijak. Necítil jsem se ani ukřivděný. Víím, že trest byl oprávněný.“

Jak bys popsal komunikaci mezi tebou a rodiči?

Vašek: „Mamka má ve všem pravdu.“ (úsměv)

Luboš: „Upřímná, otevřená. Říkám rodičům všechno, nemám žádné tajnosti.“

Příloha č. 2

Struktura osobního rozhovoru s rodinami

Otázky pokládané rodičům, z kterých vyplývaly další jiné:

1. Kolik je Vám let?
2. Jakou školu máte vystudovanou a jaké je Vaše ukončené vzdělání?
3. Kolik máte dětí?
4. Jakou upřednostňujete výchovu?
5. Pamatujete si na nějakou situaci, při které jste na sebe byli výchovně hrdí?
6. Pamatujete si nějakou situaci, při které Vám bylo líto Vašeho výchovného jednání?

Otázky dle strukturovaného rozhovoru (některé otázky jsou shodné s otázkami předchozími, ty jsem vyplnila dle rozhovoru předchozího)

1. Kolik je Vám let?
2. Jakou školu máte vystudovanou a jaké je Vaše ukončené vzdělání?
3. V kolika letech se Vám narodilo první dítě?
4. Máte více jak jedno dítě?
5. Žijete v manželském nebo jiném svazku?
6. Máte s manželem/manželkou, partnerem/partnerkou stejné ukončené vzdělání?
7. Znáte Nevýchovu Katky Králové?
8. Víte, co znamená, když se řekne Kontaktní rodičovství?
9. Jak chápete pojem klasická výchova?
10. Jakou výchovou vychováváte své děti?
11. Vychováváte své dítě/děti stále stejnou výchovou? Pokud ne, jakou jste vychovávali a jakou nyní?
12. Vychováváte s manželem/kou, partnerem/kou své dítě/děti stejně?
13. Co od své výchovy očekáváte?
14. Jaké děti svou výchovou vychováváte?

Otázky pro děti v adolescentním věku

Rozhovor s dětmi trval 30 minut.

1. Vybavíš si výchovnou situaci, kdy se rodič z tvého pohledu choval správně?
Jak se choval? Popiš prosím situaci.
2. Vybavíš si výchovnou situaci, kdy jsi se cítil špatně – rodič nezareagoval, jak bys chtěl? Co jsi cítil a co rodič udělal špatně? Popiš prosím situaci.
3. Jak bys popsal výchovu svých rodičů?
4. Co ti výchova rodičů doposud dala?
5. Jaký vztah máš s rodiči?
6. Jsi trestaný?
7. Jaká je komunikace mezi tebou a rodiči?

Otázky dospělým dětem

1. Pletou se Vám rodiče do výchovy dětí?
2. Vychovávají děti stejně jako rodiče Vás?
3. Snaží se Vás rodiče ještě vychovávat?
4. Co Vám výchova rodičů dala?
5. Vzpomenete si na své období puberty?

Internetový rozhovor s rodiči

Otázky

1. Kolik je Vám let?
2. Jste žena či muž?
3. V kolika letech se Vám narodilo první dítě?
4. Máte více jak jedno dítě?
5. Kolik je Vašemu dítěti?
6. Žijete v manželském nebo jiném svazku?
7. Jaké máte ukončené vzdělání?
8. Máte s manželem/kou – partnerem/kou stejné ukončené vzdělání?
9. Jaké ukončené vzdělání má Váš manžel/ka – partner/ka?

10. Znáte Nevýchovu Katky Králové? Pokud ano, zamlouvá se Vám její způsob výchovy? Popište prosím krátkými slovy.
11. Víte, co znamená, když se řekne kontaktní rodičovství? Pokud ano, popište krátkými slovy.
12. Co si představujete pod klasickou výchovou?
13. Jakou výchovou vychováváte své dítě/děti?
14. Vychováváte své dítě/děti stále stejnou výchovou, nebo jste ji časem změnili? Pokud jste ji změnili, proč?
15. Pokud máte více jak jedno dítě, vychováváte obě stejně? Popište prosím krátkými slovy.
16. Vychováváte s manželem/kou – partnerem/kou stejnou výchovou? Popište prosím krátkými slovy.
17. Co od své výchovy očekáváte?
18. Jaké děti svou výchovou vychováváte?

Příloha č. 3

TEST NEVÝCHOVY

1. Jak staré máte dítě?
2. Jste v parku a dítě v nestřežené chvíli začne trhat tulipány z veřejného záhonku. Co mu řeknete?
3. Spěcháte na rodinnou oslavu, ale dítě se ne a ne odtrhnout od hry na tabletu. Jak se zachováte?
4. Dětský pokoj začíná nápadně připomínat skládku, ale dítě odmítá si ho uklidit. Co mu řeknete?
5. Je už pozdě a dítě stále nespí. Zítra má vstávat ale v 7 hodin, aby bylo včas ve škole. Co mu řeknete?
6. Dítě odmítá jíst cokoli jiného než pizzu, těstoviny a sladkosti. Jak zareagujete?
7. Zjistil/a jste, že Vaše dítě ve škole s partou kamarádů šikanuje spolužáka. Co mu na to povíte?
8. Dítě Vám slíbilo, že si odpoledne, než přijdete z práce, udělá úkoly. Když se ale vrátíte, najdete ho rozvalené u televize a úkoly hotové nejsou. Co mu na to nejspíš řeknete?
9. Je večer a máte toho za celý den s dítětem plné zuby. Dítě, jako by to tušilo, pokouší Vaši trpělivost čím dál víc. Jak pravděpodobně zareagujete?
10. Dítě slíbilo, že na hřišti pohlídá mladšího sourozence v kočárku, zatímco jste si potřebovali na minutku odskočit. Když se, ale vrátíte, dítě pobíhá po hřišti a kočárek je bez dozoru. Co mu řeknete?
11. Od učitelky víte, že dítě dostalo ve škole poznámku, když se ho však zeptáte, všechno popře. Co mu na to řeknete?
12. Plánujete s dítětem společnou dovolenou a vy byste chtěl/a jet k moři. Dítě, ale trvá na tom, že chce být u prarodičů na chalupě. Jak situaci vyřešíte?

Podrobné výsledky testu Nevýchova

Rodina A

Jana:

- 27% rodič partner,
- 36% rodič nadšenec,
- 36% rodič učitel.

Pavel:

- 27% rodič učitel,
- 9% rodič nadšenec,
- 64% rodič partner.

Rodina B

Erika:

- 82% rodič partner,
- 18% rodič nadšenec.

Martin:

- 64% rodič nadšenec,
- 18% rodič partner,
- 9% rodič policajt,
- 9% rodič učitel.

Rodina C – oba rodiče odpovídali stejně

Monika, Milan:

- 9% rodič nadšenec,
- 64% rodič policajt,
- 27% rodič učitel.

Rodina D

Anna:

- 36% rodič učitel,
- 45% rodič policajt,
- 18% rodič partner.

Rodina E

David:

- 45% rodič policajt,
- 27% rodič partner,
- 18% rodič nadšenec,
- 9% rodič učitel.

Rodina Z

Blanka:

- 24% rodič učitel,
- 61% rodič nadšenec,
- 15% rodič partner.

Kamil:

- 33% rodič učitel,
- 18% rodič partner,
- 49% rodič policajt.

Charakteristika výsledků

Policajt

Nechcete dopustit, aby vaše dítě rostlo jako dříví v lese, chcete z něj vychovat slušného člověka. Snažíte se mu nastavit hranice a přejete si, aby je dodržovalo. Chcete, aby vás poslechlo, když je potřeba. Nemůže si přece dělat, co chce. Rodič musí mít nějakou autoritu. Někdy to chce pevné nervy. A pevnou ruku.

Snažíte se ho vést důsledně. Říkáte mu, co má a nemá dělat, co se nesmí, co se musí. A když zlobí, usměrňujete ho. Myslíte, že je potřeba ho srovnat, aby nebylo rozmazlené nebo divoké. Dítě je tak trochu vaše vizitka, musí se umět chovat.

Zkoušíte to nejdřív po dobrém. Když se nedaří, zakřičíte, nebo mu jednu plácnete. Nebo mu něco zakážete. Netěší vás to, ale když si nedá jinak říct, sáhnete po příkazech a trestech.

A někdy to u vás vypadá tak, že ho od rána do večera napomínáte: Tohle nedělej. Tamto udělej. Pojď sem. Sedni si. Oblíkní se už. Nech holčičku. Nešlapej na to. Pozdrav

paní prodavačku. Netrhej to. Nebryndej. Vypni to. Nevylej to. Dávej pozor. Přestaň. Jste z toho otrávení, ale jinak to s ním prostě nejde.

Poznáváte to? A jsou u vás doma slyšet podobné věty jako:

“Nech toho. Co jsem ti řekla!?”

“Nepředváděj se.”

“Okamžitě!”

“Řekl jsem ne a to platí.”

“Tytyty!”

“Počkej, až přijde průvodčí, ten ti dá.”

“Ještě jednou a dám ti na zadek.”

“Dokud tu bydlíš, budeš poslouchat.”

Pak jste s vysokou pravděpodobností rodič policajt. Váš hlavní výchovný nástroj je rozkaz a strach. Dítě vás poslechne, protože se bojí, nechce s vámi mít problémy. A když je trochu větší, potýkáte se s tím, že se vzteká, vzdoruje a začíná vám odmítovat.

Nadšenec

Jste rodič, který svému dítěti hlavně nechce ublížit. Věříte, že dítě je svobodná bytost a nemělo by se omezovat. Nechcete mu bránit v rozvoji a zlomit jeho osobnost. Sami jste jako děti nejspíš zažili přísnější výchovu, a tak víte, jaké to je.

Žijete podle hesla, že děti jsou zkrátka živé a rodič to musí vydržet. Bohužel je to často náročné, protože vedle vašeho dítěte – osobnosti nezbyvá moc prostor pro vás. Přistihujete se, že někdy děláte ústupky, jen aby byl klid. A z dobře míněné svobodomyšlné výchovy se pomalu klube bezbřehá volná výchova bez hranic.

Dítě vám nenápadně přerůstá přes hlavu a vy doufáte, že to dobře dopadne. Mluvíte s ním mírně, a jen když vám už opravdu docházejí síly, zakřičíte. Vaše věty jsou podobné jako tyhle:

“No tak já nevím, broučku, co myslíš?”

“Ta kytička je živá a kopat do ní není správné.”

“Tak dobře, když nechceš, nepůjdeme.”

“Chlapeček je moc hodný, půjčil ti lopatku a chtěl by ji zpátky, vrať mu ji prosím, buď tak hodný. Opravdu tě prosím.”

“Au, to mě bolelo. Slyšíš, maminku, to bolí. Au. Štípat maminku moc bolí.”

“Když myslíš, zakazovat ti to nebudu.”

“Je to osobnost, nic s ním nenadělám.”

“Je to dítě. On z toho jednou vyroste.”

Poznáváte je? Tak to budete rodič nadšenec. Vaše dítě dokáže být rozkošné, úžasně tvořivé. Ale jenom když chce ono. Problém nastává, když chcete něco vy. Nemáte v ruce žádný výchovný nástroj, protože vaše přemlouvání a domlouvání na něj neplatí. Nerado se přizpůsobuje a někdy už začíná být nezvladatelné.

Partner

Jste rodič, který ví, že dítě má vždy svůj důvod, proč něco dělá. Místo peskování a poučování se mu snažíte rozumět. Ale vaše dítě není středobodem vesmíru. Neděláte věci na svůj úkor a neobětujete se pro jeho blaho. Takže na konci dne nepadáte únavou. Být rodič pro vás není fuška, ale pohoda. Nejdůležitější je pro vás, aby vám bylo dobře oběma.

Nehledáte strategie, jak na něj. Snažíte se s ním jednat na rovinu. Otevřeně mluvíte o svých pocitech a potřebách a ptáte se na pocity a potřeby dítěte. Už od miminka. A dítě s vámi spolupracuje. Není vzdorovité ani ufnukané, nedělá naschvály a nemusíte mu říkat věci stokrát. Rádo vám vyjde vstříc.

Když nastane problém, namísto křiku se ptáte:

“Jak bychom to mohli spolu udělat?”

“Pojď, vymyslíme to spolu?”

“Necítím se teď dobře, a co ty?”

“Pomůžeš mi s tím?”

“Tohle se mi nelíbí. Potřebuju to změnit. Jak to uděláme?”

A vždycky spolu najdete řešení, které vyhovuje vám i jemu.

Jestli to u vás funguje takhle, paráda. Jste rodič partner. Vaším výchovným nástrojem je respekt a partnerská dohoda. Všechno si s dítětem dokážete domluvit, aniž by bylo potřeba křičet nebo ho pořád kontrolovat. A vaše dítě domluvená pravidla dodržuje.

Když je větší, chová se k vám i ostatním lidem slušně, s respektem, ale nebojí se říct svůj názor a postavit se za něj. Je otevřený, zodpovědný a zdravě sebevědomý.

Učitel

Toužíte, aby z vašeho dítěte vyrostl slušný člověk i bez příkazů a pohlavků. Tvrdá ruka není váš styl. Podle vás je lepší dítěti vysvětlit, co je správné a co ne. A neustále ho trpělivě vést a usměrňovat mírnou cestou. Jako rodiče jste tu přece od toho, abyste ho všechno správně naučili.

Všechno mu pečlivě vysvětlujete a opakuje. Jak se má chovat. Co se dělá, co se nedělá, co není správné. Přejete si, aby bylo rozumné a čestné, aby vám nedělalo ostudu. Aby z něj nebyl žádný sobec nebo uťáplík.

A když znovu udělá tu stejnou hloupost, je vám z toho smutno. A někdy taky máte vztek. Vždyť jste mu to říkali už stokrát. Všechno mu opakuje pořád dokola. Někdy máte pocit, že vás snad ani neposlouchá a vaše dobře míněné rady nevnímá.

Používáte pak věty jako:

“Ty jsi mě neslyšel?”

“Taková hodná holčička a tohle dělá?”

“To jsem tedy smutná, jakého mám ošklivého kluka.”

“Maminka bude plakat.”

“Tolikrát jsme ti to říkali, že to není hezký, tak proč to děláš?”

“Když to neuklidíš, tak žádný tablet.”

“Až to hezky uklidíš, bude zmrzlina.”

“To se nesmí dělat, to je ošklivé.”

Tohle je typický rodič UČITEL. Našli jste se v něm? Jeho výchovné nástroje jsou moralizování, poučování, uplácení, jemné vydírání a vyhrožování. Pěkná sbírka, co říkáte. A výsledek? Děti dělají pořád dokola to samé. A jak rostou, začínají vás pouštět jedním uchem tam a druhým ven.

zdroj: Nevýchova